

רודולף שטיינר

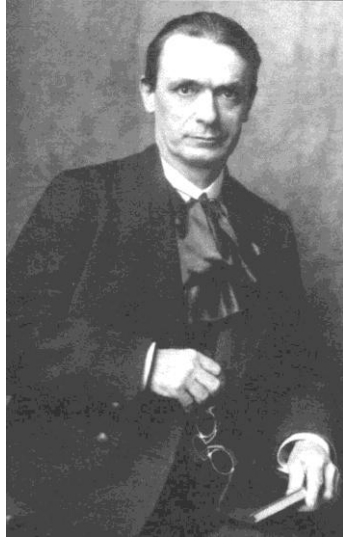
הגשר בין רוחניות אוניברסלית והמבנה הפיזי של האדם

[הוצאת בדולח](#) מקדישה, ללא תמורה, את התרגום לעברית של ספר זה לקהל קוראות וקוראי ספרות אנתרופוסופית על מדע הרוח מייסודו של רודולף שטיינר.

אפשר להעבירו הלאה, ללא תמורה.

פניות באימייל לכתובת bdolah.books@gmail.com

קובץ זה אינו למכירה ו/או למסחר בכל דרך שהיא.

"...לרוץ ללא הרף אחר תחושות, לא עושה אותנו רוחיים יותר. אנו נעשים רוחיים יותר על-ידי עבודה פנימית חזרת-רצון שאנו מוציאים לפועל במחשבותינו. זוהי הסיבה לכך שגם מדיטציה אינה כרוכה בהתענגות במחשבות אקראיות, אלא בהחזקת מחשבות מסוימות שאפשר לדמותן בקלות במרכז תודעתנו, במושכנו אותן לשם עם מאמץ גדול של רצון. וככל שהכוח והעוצמה של קרינה פנימית זו של רצון בתחום החשיבה יהיו גדולים יותר, כך ניעשה רוחיים יותר..."

מתוך: הגשר בין רוחניות אוניברסלית והמבנה הפיזי של האדם, GA-202, הרצאה 3.

– רודולף שטיינר –

THE BRIDGE BETWEEN UNIVERSAL SPIRITUALITY AND THE PHYSICAL CONSTITUTION OF MAN

By Rudolf Steiner

GA-202

דורנאך, 17 עד 19 בדצמבר 1920

תרגום מאנגלית ועריכה: מוריס איטח

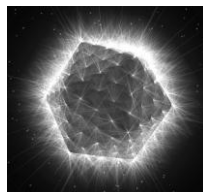
מהדורה ראשונה 2026

אין לשכפל, להעתיק, לצלם, להקליט, לתרגם, לאחסן במאגר מידע, לשדר או לקלוט בכל דרך או בכל אמצעי אלקטרוני, אופטי או מכני או אחר – כל חלק שהוא מהחומר שבספר זה. שימוש מסחרי מכל סוג שהוא בחומר הכלול בספר זה אסור בהחלט אלא ברשות מפורשת בכתב מהמו"ל.

© כל הזכויות למהדורה העברית שמורות 2026 לבדולח הוצאה לאור

ת.ד. 558 פתח-תקווה 4910402

email: bdolah.books@gmail.com

תוכן עניינים

[1. הרצאה 1.](#) נפש ורוח במבנה הפיזי של האדם

דורנאך, 17 בדצמבר 1920

כיום, מתייחסים לאורגניזם הפיזי של האדם כמורכב מחומרים מוצקים-נוזליים, פחות או יותר; אך, גם ביחס לגופו הפיזי המוצק, באדם יש אורגניזמים ברורים, גוף נוזלי, גוף-אוויר וגוף-חום. – הקשרים בין האורגניזמים הללו והאיברים של ישותו כולה של האדם וסוגי האתר השונים. – מחשבה וקול; 'אני' וזרימת-הדם. – האדם במצב של שינה. – הקשר של האדם לרוחניות האוניברסלית. – אימגינציה, אינספירציה, אינטואיציה. – ההשקפה המתוחמת של האורגניזם האנושי אשר שולטת כיום, אינה יכולה לבנות גשר כלשהו בין הגוף הפיזי והנפש-רוח.

[2. הרצאה 2.](#) המוסר כמקור הכוח היוצר של העולם

דורנאך, 18 בדצמבר 1920

חזרה על ההרצאה הקודמת. – הקשר בין סדר העולם המוסרי וסדר העולם הפיזי. – לסדר העולם המוסרי אין שום מקום בחשיבה המדעית-טבעית של ימינו. – ההשפעה החיובית של אידיאלים מוסריים וההשפעה השלילית של אידיאות תיאורטיות על ארבעת האורגניזמים באדם. – התפיסה המטריאליסטית של אי-ההתכלות של חומר ואנרגיה. – חומר ואנרגיה נכחדים לכדי אפסות; אך, החשיבה המוסרית של האדם מחדירה חיים אל תוך החומר והרצון. – עולם הטבע מת באדם; בתחום המוסר, מתהווה עולם טבע חדש; כך קשורים סדר המוסר וסדר הטבע. – העדר רוחניות בתמונה המודרנית של העולם אשר מבוססת על המערכת של קופרניקוס. – קפלר וניוטון. – אנו זקוקים להשקפה רוחית של היקום. – השמש אינה כדור של גז בוער, אלא השתקפות של ממשות רוחית אשר מתגלה בפיזי. – הכוח המוסרי אשר מפותח על-ידי האדם קורן החוצה והוא משתקף כשמש רוחית. – יוליאנוס השליח. – הקשר בין השמש הרוחית והשמש הפיזית הוא סוד-הכריסטוס.

[3. הרצאה 3.](#) הנתיב לחירות ולאהבה ומשמעותן במאורעות העולם

דורנאך, 19 בדצמבר 1920

האדם כישות של חשיבה, פעולה ורגש. – הקשר של חיי-החשיבה והרצון. – חשיבה טהורה: הקרנת חיי-החשיבה על-ידי הרצון. – היא מובילה לחירות. – הקרנת חיי-הרצון על-ידי מחשבות, מובילה לאהבה. – המשמעות של הביטויים העתיקים: חזות, עוצמה, חכמה. – לדבר על אי-ההתכלות של חומר ואנרגיה, מחסל את האהבה. – משמעות החירות והאהבה בהתרחשויות העולם.

הרצאה 1

נפש ורוח במבנה הפיזי של האדם

דורנאך, 17 בדצמבר 1920

היום, ברצוני להציג נושא שאולי עשוי להיראות לכם מרוחק איכשהו, אך הוא יהיה חשוב להמשך פיתוח הנושאים שאנו חוקרים בזמנים אלו. הצלחנו לקבץ יחד פרטים חיוניים רבים אשר נחוצים לידיעת ישותו של האדם. מצד אחד, אנו מגלים בהדרגה את מקומו של האדם בחיי-הקוסמוס ומצד שני, את מקומו בחיים החברתיים. אך, היום יהיה צורך להתייחס לנושאים מסוימים אשר מאפשרים הבנה טובה יותר של ישות האדם ושל הטבע.

כאשר החשיבה המדעית המודרנית חוקרת את האדם, רק חלק אחד של ישותו נלקח בחשבון. אין שום התייחסות לעובדה שבנוסף לגופו הפיזי, לאדם יש איברים עילאיים יותר. אך, היום נשאר זאת בצד ונחשוב על משהו אשר מוכר, פחות או יותר, על-ידי המדע והגיע לתודעה הכללית.

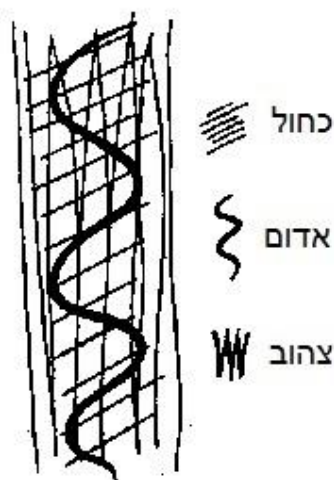
כאשר חוקרים את הישות האנושית, רק אותם יסודות שאפשר לראות כמוצקים או מוצקים-נוזליים נתפסים כמשתייכים לאורגניזם שלו. כמובן, יש לכך אישור שהיסודות הנוזליים והאוויריים נכנסים אל תוך הישות האנושית ויוצאים ממנה. אך לכשעצמם, הם אינם נתפסים כאיברים בלתי-נפרדים של האורגניזם האנושי. החום באדם שהינו גבוה יותר מחום סביבתו, נתפס כמצב של האורגניזם שלו, אך לא כאיבר ממשי של מבנהו. היום, נראה למה אני מתכוון באומרי זאת. כבר הסבתי את תשומת-לבכם לעובדה שכאשר אנו חוקרים את עלייתו וירידתו של נוזל חוט-השדרה דרך תעלת חוט-השדרה, אנו יכולים להבחין בתנועה תנודתית מעלה-מטה סדירה אשר נגרמת על-ידי שאיפה פנימה ונשיפה החוצה; כאשר אנו שואפים פנימה, נוזל חוט-השדרה נדחף כלפי מעלה והוא פוגע, כביכול, במבנה המוח; כאשר אנו נושפים החוצה, הנוזל שוקע שוב. התהליכים הללו במרכיבים הנוזליים לגמרי של האורגניזם האנושי, אינם נתפסים כחלק עיקרי של האורגניזם עצמו. הרעיון הכללי הוא שהאדם, כמבנה פיזי, מורכב מחומרים פחות או יותר מוצקים או מחומרים מוצקים-נוזליים לכל היותר, אשר נמצאים בתוכו.

האדם נתפס כמבנה אשר בנוי מהחומרים המוצקים פחות או יותר הללו (ראה תרשים 1). היסודות האחרים, היסוד הנוזלי, כפי שהראיתי באמצעות הדוגמה של נוזל חוט-השדרה והיסוד האווירי, אינם נתפסים על-ידי האנטומיה והפיזיולוגיה כמשתייכים לאורגניזם האנושי לכשעצמו.

תרשים 1

אומרים: כן, הישות האנושית מציירת באוויר אשר עוקב אחרי נתיבים מסוימים בגופה וכן יש לה תפקודים ברורים מסוימים. האוויר ננשף שוב החוצה. – אז, בני-אדם מדברים על מצב החום של הגוף, אך במציאות הם מתייחסים ליסוד המוצק כגורם המארגן היחיד והם אינם מבינים שבנוסף למבנה מוצק זה, עליהם לראות גם את האדם כולו כעמוד של נוזל (ראה תרשים 2, כחול), אשר חדור אוויר (אדום) וכישות שיש בה מידה מוגדרת של חום (צהוב).

תרשים 2

לכן, בנוסף לאדם המוצק, עלינו לזכור את 'האדם הנוזלי' וכן את 'האדם האווירי'. כי, האוויר אשר נמצא בתוכנו, ביחס למבנה ולדקויות שלו, הוא אורגניזם באותו מובן כמו האורגניזם המוצק, אלא שהוא צורה גזית-אווירית והוא נמצא בתנועה. לבסוף, החום בתוכנו אינו חום אחיד אשר מתפשט על-פני הישות האנושית כולה, אלא הוא מאורגן באופן עדין. ברם, ברגע בו אנו מתחילים לדבר על האורגניזם הנוזלי אשר ממלא את אותו מרחב שהאורגניזם המוצק תופס, אנו מיד נוכחים לדעת שאיננו יכולים לדבר על אורגניזם נוזלי זה באדם הארצי בלי לדבר על הגוף האתרי אשר ממלא את האורגניזם הנוזלי הזה וממלא אותו

בכוחות. האורגניזם הפיזי קיים לכשעצמו, כביכול; הוא הגוף הפיזי; בה במידה שאנו מתייחסים אליו ככוליותו, אנו תופסים אותו, בהתחלה, כאורגניזם מוצק. זהו הגוף הפיזי.

לאחר מכן, אנו מתייחסים לאורגניזם הנוזלי שכמובן בלתי-אפשרי לחקרו באותה דרך שבה חוקרים, על-ידי ביתורים, את האורגניזם המוצק, אלא הוא מוכרח להיתפס כאורגניזם נוזלי, נייד באופן פנימי. בלתי-אפשרי לחקרו אלא אם כן נחשוב עליו כחדור בגוף אתרי.

שלישי, קיים אורגניזם אוירי ששוב בלתי-אפשרי לחקרו אלא אם נחשוב עליו כחדור בכוחות על-ידי הגוף האסטרלי.

רביעי, קיים אורגניזם אוירי עם הנבדלות הפנימית שלו כולה. הוא חדור בכוחות של ה'אני'. – זוהי הדרך שבה מורכבת כיום הישות האנושית הארצית.

אורגניזם פיזי:	גוף פיזי
האדם נתפס בדרך שונה:	
אורגניזם מוצק:	גוף פיזי
אורגניזם נוזלי:	גוף אתרי
אורגניזם אוירי:	גוף אסטרלי
אורגניזם של חום:	'אני'

הבה נחשוב, למשל, על הדם. בה במידה שהוא בעיקר נוזל, בה במידה שדם זה משתייך לאורגניזם הנוזלי, אנו מוצאים בדם את הגוף האתרי אשר ממלא אותו בכוחותיו. אך, בדם נוכח גם מה שבדרך-כלל מכונה מצב של חום. אבל, אותו 'אורגניזם' אינו בשום פנים ואופן זהה לאורגניזם של הדם הנוזלי לכשעצמו. אילו היינו חוקרים זאת ואפשר לבצע זאת בשיטות מחקר פיזיות, היינו מגלים במדידת החום בחלקים שונים של האורגניזם האנושי שבלתי-אפשרי לזהות את החום עם האורגניזם הנוזלי או עם כל אורגניזם אחר.

כאשר אנו חושבים על האדם בדרך הזאת, אנו מגלים שבלתי-אפשרי לחשיבתנו להגיע למצב של קיפאון במסגרת הגבולות של האורגניזם האנושי עצמו. נוכל להישאר במסגרת הגבולות הללו רק אם נחשוב אך ורק על האורגניזם המוצק אשר כלוא על-ידי העור ממה שנמצא מחוצה לו. ברם, גם זה כך, רק לכאורה. בדרך-כלל המבנה המוצק נתפס כאילו היה מחסום סגור בפני עצמו; אך, הוא גם נבדל באופן פנימי וקשור בדרכים רבגוניות לאדמה המוצקה ככוליות. זה ברור מעצם העובדה שלחומרים המוצקים השונים יש, למשל, מסה שונה; רק זה מראה לנו שהמוצקים באורגניזם האנושי נבדלים ויש להם משקל שונה באדם. לכן, ביחס לאורגניזם הפיזי, הישות האנושית קשורה לאדמה ככוליות. אף-על-פי-כן, אפשר להציב,

לפחות על-פי ראייה חיצונית, גבולות מרחביים סביב האורגניזם הפיזי. הדבר שונה כאשר אנו מגיעים לאורגניזם השני, הנוזלי, אשר חזור על-ידי הגוף האתרי. בלתי-אפשרי לתחום את האורגניזם הנוזלי הזה מהסביבה. כל מה שהינו נוזלי בכל אזור מרחבי צמוד ליסוד הנוזלי בסביבה. אף על פי שהיסוד הנוזלי לכשעצמו נוכח בעולם מחוצה לנו במצב מדולל, איננו יכולים לתחום תחימה ברורה כל-כך בין היסוד הנוזלי בתוך האדם והיסוד הנוזלי מחוץ לאדם, כמו במקרה של האורגניזם המוצק. לכן, הגבול בין האורגניזם הנוזלי הפנימי של האדם והיסוד הנוזלי בעולם החיצוני מוכרח להישאר לא-מוגדר. זהו גם המקרה באופן תקיף יותר כאשר אנו מתייחסים לאורגניזם האווירי אשר חוזר בכוחותיו של הגוף האסטטלי. האוויר בתוכנו ברגע מסוים נמצא מחוצה לנו רגע אחד לפני כן והוא במהרה יימצא שוב בחוץ. אנו מכניסים ומוציאים את יסוד האוויר כל הזמן. אנו באמת יכולים לחשוב על האוויר לכשעצמו אשר מקיף את אדמתנו ולומר: הוא חוזר את האורגניזם שלנו ונסוג ממנו שוב; אך, בחזרו אל תוך האורגניזם שלנו, הוא נעשה חלק אינטגרלי שלנו. באורגניזם האווירי, יש לנו למעשה משהו אשר בונה את עצמו ללא הרף מהאטמוספירה כולה ואז נסוג שוב אל תוך האטמוספירה. בכל עת שאנו שואפים פנימה, משהו נבנה בתוכנו או, לכל הפחות, כל שאיפה פנימה גורמת לשינוי, תיקון, בתהליך בנייה בתוכנו. באופן דומה, תהליך הרסני, הרסני באופן חלקי, מתרחש בכל פעם שאנו שואפים פנימה. האורגניזם האווירי שלנו עובר שינוי מסוים עם כל שאיפה פנימה; הוא לא בדיוק נולד לאחרונה, אבל הוא עובר שינוי, הן כאשר אנו שואפים פנימה והן כאשר אנו נושפים החוצה. כאשר אנו שואפים החוצה, האורגניזם האווירי, כמובן, לא מת, הוא רק עובר שינוי; אך, מתקיימת אינטראקציה תמידית בין האורגניזם האווירי בתוכנו והאוויר מחוצה לנו. ההשקפות הנדושות הרגילות של האורגניזם האנושי יכולות לנבוע רק מהכישלון להבין שקיימת מידה מועטה של הבדל בין האורגניזם האווירי והאורגניזם המוצק.

עתה, אנו מגיעים לאורגניזם החום. זה כמובן בהתאמה עם חשיבה מטריאליסטית-מכנית שחוקרים רק את האורגניזם המוצק ומתעלמים מהאורגניזם הנוזלי, מאורגניזם האוויר ומאורגניזם החום. אך, בלתי-אפשרי לרכוש ידיעה ממשית על ישות האדם, אלא אם כן נהיה מוכנים לקבל את החלוקה הזאת לאורגניזם של חום, אורגניזם אווירי, אורגניזם נוזלי ואורגניזם אדמה (מוצק).

אורגניזם החום הוא בראש ובראשונה שדה ה'אני'. ה'אני' עצמו הוא אותו מבנה רוחי אשר מחדיר עם כוחותיו שלו את החום הקיים בתוכנו ושולט בו ונותן לו את תצורתו, לא רק באופן חיצוני, אלא גם באופן פנימי. לא נוכל להבין את החיים ואת פעילות הנפש, אלא אם כן נזכור שה'אני' פועל ישירות על החום. זהו בעיקר ה'אני' באדם אשר מפעיל את הרצון, יוצר דחפי-רצון. – כיצד יוצר ה'אני' דחפי-רצון? מנקודת-מבט שונה, דיברנו על הדרך שבה דחפי-רצון קשורים לתחום הארצי, בניגוד לדחפי-החשיבה ויצירת אידיאות אשר קשורים לכוחות שבחוץ ומעבר לתחום הארצי. אך, כיצד שולח ה'אני', אשר מחזיק יחד את דחפי-הרצון, את הדחפים הללו אל תוך האורגניזם, אל תוך ישותו כולה של האדם? זה מתגשם מעצם

העובדה שהרצון פועל בעיקר באורגניזם החום. דחף של רצון אשר נובע מה'אני' פועל על אורגניזם החום. בתנאים הארציים הנוכחיים, בלתי-אפשרי למה שעומד אני לתאר לכם שיתקיים שם כממשות מוחשית. אף-על-פי-כן, אפשר לדמינו כמשהו שביסודו נוכח באדם. אפשר לדמינו אם נתעלם מהמבנה הפיזי במרחב אשר תחום על-ידי העור האנושי. אנו מתעלמים ממנו וכן מהאורגניזם הנוזלי ומהאורגניזם האווירי. אז, המרחב נשאר מלא רק בחום, אשר קיים, כמובן, בקשר עם החום בחוץ. אך, מה שפעיל בחום זה, מה שזורם, מה שממריץ אותו לפעולה, הופך אותו לכדי אורגניזם – זהו ה'אני'.

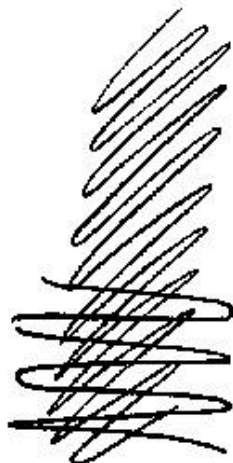
הגוף האסטרלי של האדם כולל בתוכו את כוחות הרגש. הגוף האסטרלי מכניס את כוחות הרגש הללו לפעולה פיזית באורגניזם האווירי של האדם.

כישות ארצית, מבנה האדם הוא כזה שבאמצעות אורגניזם החום, 'אני' זה מניע את מה שבא לידי ביטוי כאשר הוא פועל בעולם כישות של רצון. הרגשות אשר נחווים בגוף האסטרלי ובאים לידי ביטוי במבנה הארצי, מתגלים באורגניזם האווירי. כאשר אנו מגיעים לאורגניזם הארצי, לגוף הארצי, אנו מגלים בו את התהליך המושגי, בה במידה שיש לו אופי תמונתי – תמונתי בצורה חזקה יותר ממה שאנו מודעים לו מלכתחילה, כי הגוף הפיזי עדיין חודר את התמונות ומייחס להן מושגים מנטליים. תהליך זה פועל על האורגניזם הנוזלי.

זה מראה לנו שבכך שאנו לוקחים בחשבון את האורגניזמים השונים הללו, אנו מתקרבים לחיי-הנפש. התבוננות מטריאליסטית אשר נעצרת במבנה המוצק ועומדת על כך שמעצם טבעם של הדברים מים אינם יכולים להיות אורגניזם, מחויבת להתמודד עם חיי-הנפש בחוסר-הבנה מוחלט; כי, זה בדיוק באורגניזמים האחרים האלו שחיי-הנפש באים לידי ביטוי מיידי. במציאות, האורגניזם המוצק עצמו הוא רק מה שמספק תמיכה לאורגניזמים האחרים. האורגניזם המוצק ניצב שם כמבנה תומך אשר מורכב מעצמות, שרירים וכן הלאה. למבנה תומך זה משתייך האורגניזם הנוזלי עם הנבדלות והתצורה הפנימיות שלו; באורגניזם נוזלי זה רוטט הגוף הארצי ובתוך אורגניזם נוזלי זה מופקות מחשבות. כיצד מופקות המחשבות? מעצם העובדה שבתוך האורגניזם הנוזלי משהו מכניס את עצמו לכדי מטמורפוזת מיוחדת – כלומר מה שאנו מכירים בעולם החיצוני כקול.

במציאות, הקול הוא משהו אשר מוליך שולל, במידה רבה, את שיטת התבוננות הרגילה. כישויות אנוש ארציות, אנו קולטים את הקול כמשהו אשר נישא אלינו על-גבי האוויר. אך, למעשה, האוויר הוא רק המשדר של הקול, שבעצם אורג באוויר. מי שמניח שהקול במהותו מהווה רק רטטים של אוויר, הוא כמו אדם שאומר: לאדם יש רק אורגניזם פיזי ואין בו שום נפש. אם רטטי האוויר נתפסים כמרכיבים את מהות הקול, בעוד שלאמיתו של דבר הם באמת רק ביטוי חיצוני שלו, זה אותו דבר כמו לראות רק את האורגניזם הפיזי בלי נפש בתוכו. הקול אשר חי באוויר מהווה ביסודו של דבר ממשות אטרית. הקול שאנו שומעים

דרך האוויר נוצר מעצם העובדה שהאוויר חדור ב-אתר הקול (ראה תרשים 3) אשר זהה ל-אתר הכימי. בחדירת האוויר, אתר כימי זה מעניק לאוויר את מה שחי בתוכו ואנו נעשים מודעים למה שאנו מכנים קול.

תרשים 3

אתר קול או אתר כימי זה פעיל ביסודו של דבר באורגניזם הנוזלי שלנו. לכן, אנו יכולים להבחין בדברים הבאים: באורגניזם הנוזלי שלנו, חי גופנו האתרי; אך, בנוסף לכך חודר לתוכו, מכל עבר, אתר הקול אשר מונח ביסוד הקול. אנא, שימו לב להבחנה הזאת כאן. יש לנו בתוכנו את גופנו האתרי; הוא פועל והוא פעיל על-ידי כך שהוא מעורר מחשבות באורגניזם הנוזלי שלנו. אך, מה שאפשר לכנות 'אתר כימי', זורם ללא הרף אל תוך האורגניזם הנוזלי שלנו ומחוצה לו. כך, יש לנו אורגניזם אתרי אשר עומד בפני עצמו, בהיותו מורכב מאתר כימי, אתר-חום, אתר-אור, אתר-חיים ובנוסף אנו מוצאים בו, במובן מיוחד מאוד, את האתר הכימי אשר זורם פנימה והחוצה דרך האורגניזם הנוזלי.

הגוף האסטרלי אשר בא לידי ביטוי ברגש, פועל דרך אורגניזם האוויר. אך, קיים עוד סוג של אתר שבו האוויר חדור, קשור במיוחד עם אורגניזם האוויר. זהו אתר-האור. השקפות-עולם מוקדמות יותר תמיד הדגישו את הזיקה הזאת בין האוויר הפיזי המתפשט ואתר-האור אשר ממלא אותו. זהו אתר-האור אשר נישא, כביכול, על-ידי האוויר והוא קשור לאוויר באופן אינטימי יותר מאשר הקול, גם חודר אל תוך אורגניזם האוויר שלנו והוא מונח ביסוד מה שעובר פנימה לתוכו והחוצה ממנו. כך, יש לנו את הגוף האסטרלי שלנו אשר נושא את הרגש, בהיותו פעיל במיוחד באורגניזם האוויר ונמצא שם בקשר קבוע עם אתר-האור.

עתה, אנו מגיעים ל'אני'. 'אני' אנושי זה, אשר פעיל דרך הרצון באורגניזם החום, קשור שוב לחום החיצוני, לאתר-החום אשר זורם פנימה והחוצה.

עתה, התייחסו לדברים הבאים. הגוף האתרי נשאר בתוכנו גם במהלך השינה, מרגע ההירדמות ועד לרגע ההתעוררות; לכן, הפעילות ההדדית בין האתר הכימי והגוף האתרי ממשיכה בתוך ישותנו, דרך האורגניזם הנוזלי, גם בעודנו שקועים בשינה. זה שונה במקרה של הגוף האסטרלי והרגש. מרגע ההירדמות

ועד לרגע ההתעוררות, הגוף האסטרלי נמצא מחוץ לאורגניזם האנושי; אז, הגוף האסטרלי והרגש אינם פועלים על אורגניזם האוויר, אבל אורגניזם האוויר אשר קשור לעולם המקיף כולו – נתמך מבחוץ במהלך השינה. והישות האנושית עצמה, עם הגוף האסטרלי והרגש שלה, יוצאת מהגוף ועוברת לעולם שעמו היא קשורה בראש ובראשונה דרך אתר-האור. בהיותו שקוע בשינה, האדם חי ישירות ביסוד אשר מועבר לגופו האסטרלי על-ידי אורגניזם האוויר במהלך חיי-הערות. אנו יכולים לדבר באותו אופן על ה'אני' ועל אורגניזם-החום.

מזה ברור שהבנת הקשר של האדם עם היקום המקיף אפשרית רק כתוצאה ממחקר רציני על האיברים הללו שאותם חשיבה מכנית רגילה אינה לוקחת כלל בחשבון. אך, כל מה שקיים בתוכנו, חודר חדירה הדדית והיות שה'אני' נמצא באורגניזם החום, הרי שהוא חודר גם את אורגניזם-האוויר, את האורגניזם הנוזלי ואת האורגניזם המוצק. הוא חודר אותם עם החום אשר חודר הכול. כך, אורגניזם-החום חי בתוך אורגניזם-האוויר; אורגניזם-החום החודר בכוחותיו של ה'אני', פועל גם באורגניזם הנוזלי.

זה מצביע על הדרך שבה עלינו לחפש אחר הדרך שבה ה'אני' פועל בזרימת-הדם. הוא פועל בזרימת-הדם דרך אורגניזם-החום – הוא פועל כמהות רוחית שכביכול שולחת מטה את הרצון מתוך החום, דרך האוויר, אל תוך האורגניזם הנוזלי. כך, כל דבר באורגניזם האנושי פועל על כל דבר אחר. אך, לא נגיע לשום מקום, אם תהיינה לנו רק אידיאות מופשטות וכלליות על חדירה הדדית זו; נשיג תוצאה רק אם נוכל לפתח אידיאה מוחשית על מבנה האדם והדרך שבה כל מה שנמצא סביבנו לוקח חלק בעיצובנו.

גם מצב השינה יכול להיות מובן רק אם נבחן מקרוב את הנושאים הללו. במהלך השינה, אלה רק הגוף הפיזי והגוף האתרי אשר נשארים כפי שהם במהלך מצב הערות; ה'אני' והגוף האסטרלי נמצאים בחוץ. אך, בישות האנושית השקועה בשינה, הכוחות הקיימים בתוך הגופים הפיזי והאתרי גם יכולים להיות פעילים – על אורגניזם-האוויר וכן על אורגניזם-החום.

כאשר אנו מתייחסים לחיי-הערות, ממה שנאמר, עלינו להבין את הקשר בין ה'אני' והגוף האסטרלי ובין האורגניזם כולו. במהלך השינה, כאשר ה'אני' והגוף האסטרלי נמצאים בחוץ, ארבעת היסודות נמצאים, אף-על-פי-כן, בתוך האורגניזם האנושי: המבנה המוצק התומך, האורגניזם הנוזלי, אך גם אורגניזם-האוויר שבו הגוף האסטרלי פועל, ואורגניזם-החום שבו ה'אני' פועל. היסודות הללו קיימים בתוך האורגניזם האנושי והם פועלים בקביעות כמו במצב הערות, כאשר ה'אני' והגוף האסטרלי פעילים בתוכם.

במצב השינה, יש לנו בתוכנו, במקום ה'אני' – אשר נמצא עתה בחוץ – את הרוח אשר ממלאת את הקוסמוס ואשר בחיי-הערות הוצאנו החוצה באמצעות ה'אני' שלנו אשר מהווה חלק מאותה רוח. במהלך השינה, גוף-החום שלנו מלא רוחניות קוסמית, אורגניזם-האוויר שלנו במה שאפשר לכנותו 'אסטרליות קוסמית' (או נפש-העולם), שאותה אנו גם מוציאים בהיותנו ערים.

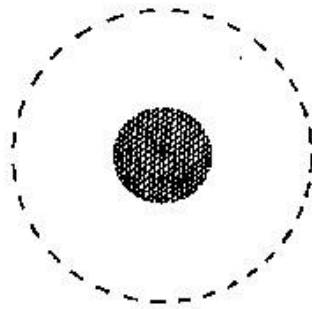
לכן, גם את חיי-הערות וחיי-השינה אפשר לחקור מנקודת-מבט זו. בהיותנו שקועים בשינה, אורגניזם-החום שלנו מלא ברוחניות קוסמית שעם התעוררותנו אנו מוציאים החוצה על-ידי ה'אני' שלנו, כי בחיי-הערות ה'אני' הוא זה אשר יוצר את אורגניזם-החום שאחרת נוצר על-ידי הרוחניות הקוסמית. המצב זהה עם האסטרליות הקוסמית; אנו מוציאים אותה החוצה כאשר אנו מתעוררים ואנו קולטים אותה חזרה באורגניזם שלנו כאשר אנו נרדמים. לכן, ביכולתנו לומר: בכך שאנו עוזבים את גופנו במהלך השינה, אנו מאפשרים לרוח הקוסמית להכניס את אורגניזם-החום שלנו ואת נפש-העולם או האסטרליות הקוסמית, אל תוך אורגניזם-האוויר שלנו.

אם נחקור את האדם בלי אידיאות אשר נהגו מראש, נרכוש הבנה לא רק על הקשר שלו עם העולם הפיזי המקיף, אלא גם של הקשר שלו עם הרוחניות הקוסמית ועם האסטרליות הקוסמית.

זהו היבט אחד של הנושא. עתה, ביכולתנו להתייחס אליו גם מהיבט הידיעה, ההכרה, ותרואו כיצד שני ההיבטים תואמים זה לזה. נהוג לכנות 'ידיעה' רק את מה שהאדם מתנסה בו דרך התרשמות ופיתוח אינטלקטואלי של רשמים מרגע ההתעוררות ועד לרגע ההירדמות. אך, על-ידי כך אנו מתוודעים רק לסביבתו הפיזית של האדם. אם נדבק בעקרונותיה של חשיבה רוחית-מדעית ולא נתענג בדמיונות-שווא, לא נתייחס, כמובן, לתמונות של חיי-החלומות כממשויות לכשעצמן, ואף לא נחפש בחלומות אחר ידיעה כפי שאנו מחפשים אחריה בפעילות והתרשמות מנטלית בערות. אף-על-פי-כן, ברמה מסוימת נמוכה יותר, החלימה מהווה צורה של ידיעה. זוהי צורה מיוחדת של ידיעה-עצמית פיזית. באופן גס, יכול להיות מובן מאליו שאדם 'חלם' מצבים פנימיים כאשר, הבה נאמר, הוא מתעורר עם החלום שהוא סבל את החום של תנור חם מאוד ואז, עם ההתעוררות, הוא מגלה שהוא קודח מחום או שהוא סובל מאיזשהו סוג של מצב דלקתי. גם בדרכים אחרות, חלומות מקבלים צורה ברורה. אדם עשוי לחלום על נחשים מתפתלים כאשר משהו אינו תקין במעיים; או הוא עשוי לחלום על מערות שלתוכן הוא מוכרח לזחול, ואז הוא מתעורר עם כאב-ראש וכן הלאה. באופן לא-ברור ומעומעם, חלומות מצביעים על חיינו האורגניים הפנימיים ואנו בהחלט יכולים לדבר על סוג של ידיעה נחותה יותר אשר נוכחת בחלומות. זהו רק שיפור כאשר החלומות של בני-אדם רגישים במיוחד מציגים השתקפויות מדויקות מאוד של האורגניזם.

בדרך-כלל, מאמינים ששינה עמוקה חסרת-חלומות אינה תורמת דבר לידיעה, ששינה חסרת-חלומות חסרת-ערך ככל שהדבר נוגע לידיעה. אך, אין זה המקרה. משימתה הברורה של שינה חסרת-חלומות היא לפעול בעבור הידיעה – ידיעה שיש לה הופעה אישית-אינדיבידואלית. אלמלא ישנו, אלמלא חיינו הופרעו על-ידי פרקי-זמן של שינה, לא היינו מסוגלים להגיע למושג ברור של ה'אני', האגו, לא הייתה יכולה להיות לנו הבנה ברורה של זהותנו. אל לנו לחוות דבר מלבד העולם החיצוני ולאבד בו את עצמנו לגמרי. תשומת-לב בלתי-מספקת מופנית לזה, כי בני-אדם אינם מורגלים לחשוב בדרך בלתי-משוחדת באמת ביחס למה שחווים בחיי-הנפש ובחיים הגופניים.

אנו מסתכלים לאחור בחיינו, בסדרת התמונות של התנסויותינו עד לנקודה שאליה הזיכרון מגיע. אך, השינה בכל לילה מפריעה לזרם זה כולו של זיכרונות. בסקירה לאחור של חיינו, מתעלמים מהפסקות השינה. לא קורה לנו שזרם הזיכרונות מופרע שוב ושוב על-ידי פרקי-זמן של שינה. משמעה של העובדה שהוא מופרע כך, בלי להיות מודע לכך, היא שאנו מסתכלים בריק, באינות, וכן בספירה מלאה בתוכן. אם כאן (ראה תרשים 4) יש לנו ספירה לבנה עם אזור שחור במרכז, אנו רואים את הלבן ובמרכז את השחור, שבהשוואה עם הלבן, מהווה ריק, אינות. (אין זה מדויק לגמרי, אך לעת עתה, אל לנו לחשוב על כך).

תרשים 4

אנו רואים את האזור השחור, אנו רואים בספירה הלבנה שמהו נשאר חופשי, אך זהו, באותה מידה, רושם חיובי למרות שהוא אינו זהה לרשמים של הספירה הלבנה. גם האזור השחור נותן רושם חיובי. באותה דרך, ההתנסות היא התנסות חיובית כאשר אנו מסתכלים לאחור בחיינו ודבר לא זורם אל תוך סקירה זו לאחור מפרקי-הזמן של השינה. מה שישנו בו כלול למעשה בסקירה לאחור, אף על פי שאיננו מודעים לכך באופן ישיר מפני שהתודעה ממוקדת כולה בתמונות אשר הושארו על-ידי חיי-הערות. אך, תודעה זו מתחזקת באופן פנימי מעצם העובדה שבשדה הראייה לאחור קיימים גם מקומות ריקים; זה מרכיב את מקור תודעתנו בה במידה שזוהי תודעה פנימית. היינו מאבדים לגמרי את עצמנו בעולם החיצוני, אם היינו ערים תמיד, אלמלא מצב זה של ערות היה מופרע על-ידי השינה. אך, בעוד ששינה מלאת-חלומות משקפת לנו בתמונות כאוטיות קטעים מסוימים של המצבים האורגניים הפנימיים שלנו, הרי ששינה חסרת-חלומות מוסרת לנו את התודעה של המבנה שלנו כאדם – לכן, שוב, ידיעה. עם תודעת-ערות, אנו קולטים את העולם החיצוני. עם חלומות, אנו קולטים – אך באופן עמום ובלי הגדרה ברורה – קטעים בודדים של המצבים האורגניים הפנימיים. עם שינה חסרת-חלומות, אנו מתוודעים למבנה שלנו בכללותו, אם כי באופן עמום ובלי הגדרה ברורה. כך, התייחסנו כבר לשלוש דרגות של תודעה: שינה חסרת-חלומות, שינה מלאת-חלומות ומצב של ערות.

לאחר מכן, אנו מגיעים לשלוש צורות עילאיות יותר של הכרה: אימגינציה, אינספירציה ואינטואיציה. אלו הן השלבים אשר נמצאים מעל לתודעת-הערות וכמצבי תודעה הם נעשים ברורים יותר ויותר, מניבים

יותר ויותר ידיעה; בעוד שמתחת לתודעה הרגילה, אנו מתקרבים לאותם קטעים כאוטיים של ידיעה שאף-על-פי-כן נחוצים לצורות רגילות של התנסות.

זוהי הדרך שבה מוכרחים אנו לחשוב על שדה התודעה. אל לנו לומר עוד שיש לנו רק תודעת-ערות רגילה במידה רבה יותר מאשר לומר שיש לנו רק אורגניזם מוצק ומוכר. מוכרחים אנו לומר שהאורגניזם המוצק הוא משהו אשר מתקיים במרחב תחום וברור, כך שאם נחשוב בדרך מטריאליסטית לגמרי, נתייחס אליו כאורגניזם האנושי עצמו. עלינו לזכור שהתודעה הרגילה למעשה נוכחת, שהאידיאות והתמונות המנטליות שלה נקלטות על ידנו בקווי-מתאר ברורים. אך, אל לנו לחשוב שיש לנו רק גוף מוצק, ואף לא שיש לנו רק את תודעת-היום הזאת. כי, הגוף המוצק חזור בגוף הנוזלי שיש לו מבנה רוטט באופן פנימי ושוב תודעת-יום ברורה חדורה בתודעת-חלומות אשר מניבה תמונות שאין להן קווי-מתאר חדים, אלא קווי-מתאר רוטטים, כי כאן התודעה עצמה נעשית 'נוזלית' במובן מסוים. ועם האורגניזם הנוזלי יש לנו את אורגניזם-האוויר שבמהלך השינה נתמך על-ידי משהו שאינו אנו עצמנו ולפיכך הוא קשור לא לגמרי, אלא באופן חלקי וארעי, לחיי-הנפש שלנו – כלומר לחיי-הערות בלבד; אף-על-פי-כן, יש לנו אותו בתוכנו כאורגניזם ממשי.

כמו-כן, יש לנו מצב שלישי של תודעה, התודעה החשוכה של שינה חסרת-חלומות שבה אידיאות ותמונות-מחשבה נעשות לא רק מעורפלות אלא עמומות ברמה של חשיכה פנימית; בשינה חסרת-חלומות, אנו מפסיקים לגמרי לחוות את התודעה עצמה, כמו בנסיבות מסוימות; בעודנו שקועים בשינה, אנו מפסיקים לחוות את גוף-האוויר (ראה תרשים 5).

גוף-חום	'אני'
גוף אוויר	תודעת חלום
גוף נוזלי	תודעת שינה
גוף מוצק	

תרשים 5

כך, אתם רואים, אין זה משנה אם נחקור את האדם מהיבט פנימי או חיצוני, נגיע לתפיסה מלאה ורחבה יותר של ישותו והמבנה שלו. במעבר מהגוף המוצק לגוף הנוזלי, לגוף-האוויר, לגוף-החום, אנו מגיעים לחיי-הנפש. במעבר מתודעת-היום הברורה לתודעת-חלומות, אנו מגיעים לגוף. ואנו מגיעים לגוף במובן עמוק יותר על-ידי הידיעה בדבר היותנו בתוכו דרך שינה חסרת-חלומות. כאשר אנו נושאים את תודעת-הערות מטה אל תוך התודעה של שינה חסרת-חלומות ובוחנים את הישות האנושית באיברי התודעה

שלה, אנו מגיעים להרכב הגופני. כאשר אנו מתייחסים להרכב הגופני עצמו, ממצבו המוצק עד למצב החום, אנו יוצאים מההרכב הגופני.

זה מראה לכם כמה נחוץ לא לקבל בפשטות את מה שמוצג להתבוננות חיצונית משוחדת. שם, מצד אחד, קיים הגוף המוצק שבו חשיבה מטריאליסטית-מכנית מעוגנת; ומצד שני, קיימים חיי-הנפש אשר מופיעים בפני התודעה המודרנית כבעלי תוכן בלבד, בצורה של התנסויות אשר משתייכות לתודעת-היום הברורה. חשיבה אשר מבוססת אך ורק על התבוננות חיצונית לא יורדת ממצב זה של תודעה (ראה תרשים 5: 'אני'), כי אם היא הייתה עושה זאת, הרי שהיא הייתה מגיעה לגוף. היא אינה יורדת מהגוף הרוחי (גוף-החום), כי אם היא הייתה עושה זאת, הרי שהיא הייתה מגיעה לגוף המוצק. סוג זה של חשיבה חוקר את הגוף המוצק בלי הגוף הנוזלי, גוף האוויר או גוף-החום, ותודעת-היום בלי מה שבמציאות משקף את הטבע הגופני הפנימי – בלי תודעת-החלומות והתודעה של שינה חסרת-חלומות.

על הבסיס של פסיכולוגיה אקדמית, נשאלת השאלה: כיצד חיות הנפש-והרוח באדם הפיזי? – במציאות, יש לנו את הגוף המוצק, הגוף הנוזלי, גוף-האוויר וגוף-החום (ראה תרשים 5). באמצעות גוף-החום, ה'אני' מפתח את תודעת-היום הברורה. אך, בירידה למטה, יש לנו את תודעת-החלומות ועוד יותר למטה את התודעה של שינה חסרת-חלומות. בירידה נוספת (ראה תרשים 5, הצללה אופקית), אנו מגיעים – כידוע לכם מהספר *מדע הנסתר בקווים כלליים*¹ – למצב נוסף של תודעה שאיננו צריכים להתייחס אליו עתה. אם נשאל כיצד מה שנמצא כאן בצד ימין (תרשים 5) קשור למה שנמצא בצד שמאל, נגלה שהם משתלבים בהרמוניה, כי **כאן** (חץ בצד שמאל), בעלותנו מלמטה כלפי מעלה, אנו מגיעים לממלכת-הנפש; ו**כאן** (חץ בצד ימין), אנו מגיעים למבנה הגופני: ימין ושמאל משתלבים בהרמוניה.

אך, ביסודו של דבר, החשיבה החיצונית של ימינו לוקחת בחשבון רק את הגוף המוצק ושוב רק את המצב הזה של תודעה ('אני'). ה'אני' מרחף בעננים והגוף המוצק עומד על הקרקע – ואין קשר בין השניים. אם תקראו את הספרות של הפסיכולוגיה המודרנית, תגלו את ההיפותזות המדהימות ביותר על הדרך שבה הנפש פועלת על הגוף. אך, כל זה נובע מעצם העובדה שרק **חלק** אחד של הגוף נלקח בחשבון ואז משהו שהינו מופרד ממנו לגמרי – **חלק** אחד של הנפש (ראה תרשים 6, הצללה אלכסונית).

¹ GA-13, הוצאת בדולח.

גוף-חום	ממלכת הנפש 'אנל'
גוף אוויר	תודעת חלום
גוף נוזלי	תודעת שינה
גוף מוצק	

תרשים 6

שמדע הרוח שואף בכל מקום לשלמות של השקפה, שהוא מוכרח באמת לבנות את הגשר בין המבנה הגופני מצד אחד וחיי-הנפש מצד שני, שהוא מפנה את תשומת-הלב למצבים של הוויה היכן שיסוד-הנפש הופך ליסוד גופני, היסוד הגופני ליסוד-הנפש – כל זה מרגיז את בני-דורנו אשר מתעקשים לא להרחיק אל מעבר למה שמתייצב בפני התבוננות חיצונית משוחדת.

הרצאה 2

המוסר כמקור הכוח היוצר של העולם

דורנאך, 18 בדצמבר 1920

אתמול, ניסיתי לתת ציונים מסוימים על מבנהו של האדם ובסוף ההרצאה התאפשר להראות שמחקר מעמיק באמת על הטבע האנושי יכול לבנות גשר בין מבנהו החיצוני של האדם ומה שהוא מפתח בחייו הפנימיים באמצעות תודעה-עצמית. ככלל, גשר כזה לא נבנה או נבנה רק בצורה לא-הולמת מאוד, במיוחד במדעים בימינו. התברר לנו שכדי לבנות גשר כזה, מוכרחים אנו לדעת כיצד יש להתייחס למבנהו של האדם. ראינו שהאורגניזם המוצק או המוצק-נוזלי – שהינו המטרה היחידה של המחקר היום ורק הוא נתפס על-ידי המדעים המודרניים כאורגני במובן ממשי – ראינו שמוכרחים להתייחס אליו רק כאחד מהאורגניזמים במבנה האנושי; שקיומם של אורגניזם נוזלי, אורגניזם-אוויר ואורגניזם-חום מוכרחים גם לזכות להתייחסות. הדבר מאפשר לנו גם לקלוט כיצד אותם איברים של הטבע האנושי שאנו רגילים להתייחס אליהם לכשעצמם, חודרים אל תוך מבנה מאורגן באופן עדין. כמובן, עד אורגניזם-החום עצמו, הכול צריך להיתפס כגוף פיזי. אך, זה בראש ובראשונה הגוף האתרי אשר שולט בגוף הנוזלי, בכל מה שהינו נוזלי באורגניזם האנושי; בכל דבר שהינו אווירי, הגוף האסטרלי פעיל בראש ובראשונה, ובאורגניזם-החום – ה'אני'. בכך שנבין זאת, נוכל להישאר, כביכול בפיזי, אך באותו זמן להגיע לרוחי.

חקרנו גם את התודעה ברמותיה השונות. כפי שאמרתי אתמול, אין בכך דבר חריג לקחת בחשבון רק את התודעה אשר מוכרת לנו בחיי-הערות מרגע ההתעוררות ועד לרגע ההירדמות. אנו קולטים את האובייקטים שמסביבנו, חושבים בהיגיון על הרשמים הללו עם האינטלקט שלנו; יש לנו גם רגשות בהקשר עם הרשמים הללו ויש לנו דחפי-רצון. אך, אנו חווים את הקשר הזה כולו של תודעה כמשהו שבתכונותיו שונה לגמרי מהפיזי שרק אותו לוקחים המדעים הרגילים בחשבון. בלתי-אפשרי, בלי דיבורים נוספים, לגשר בין ההתנסויות הבלתי-נתפסות והבלתי-גופניות בתחום התודעה והאובייקטים האחרים של התרשמות אשר נחקרים בפיזיולוגיה או באנטומיה הפיזית. אך, גם ביחס לתודעה, אנו יודעים מהחיים הרגילים שבנוסף לתודעת-ערות, קיימת תודעת-חלומות ואתמול שמענו שחלומות הם ביסודם תמונות או סמלים של תהליכים אורגניים פנימיים. משהו מתרחש בתוכנו כל הזמן ובחלומותינו הוא בא לידי ביטוי בתמונות. אמרתי שאנו עשויים לחלום על נחשים מתפתלים כאשר יש לנו לקות במעיים או אנו עשויים לחלום על תנור חם מאוד ולהתעורר עם פרפורים בלב. התנור המחומם יתר על המידה סימל דפיקות-לב לא-סדירות, הנחשים סימלו מעיים וכן הלאה. חלומות מצביעים על האורגניזם שלנו; התודעה של שינה חסרת-חלומות

מהווה, כביכול, התנסות של אפסות, של ריק. אך, הסברתי שהתנסות זו של ריק נחוצה כדי שהאדם יחוש את עצמו קשור לטבעו הגופני. כ'אני', הוא לא היה מרגיש קשר כלשהו לגופו אלמלא עזב אותו במהלך השינה ושאף אליו עם ההתעוררות. זה בגלל החוסר אשר נחוה בין ההירדמות וההתעוררות שהאדם מסוגל לחוש את עצמו מאוחד עם הגוף. כך, מהתודעה הרגילה שבאמת אין לה שום קשר לישותנו היסודית מעבר לעובדה שהיא מאפשרת לנו לקלוט רשמים ואידיאות, אנו מובלים אל תודעת-החלומות אשר קשורה לתהליכים גופניים ממשיים. לכן, אנו מובלים אל הגוף. ואנו מובלים אל הגוף אף בצורה חזקה יותר מאשר אנו עוברים לתודעה של שינה חסרת-חלומות. לכן, ביכולתנו לומר: מצד אחד, תפיסתנו את חיי-הנפש היא כזו שהיא מובילה אותנו אל הגוף. ותפיסתנו את המבנה הגופני אשר מורכב מהאורגניזם הנוזלי, מאורגנים-האוויר ומאורגניזם-החום – ולכן בהדרגה הוא נעשה מזוכך יותר – מובילה אותנו אל ממלכת-הנפש. יש בהחלט צורך לקחת בחשבון את הדברים הללו אם ברצוננו להגיע להשקפת-עולם אשר תספק אותנו באמת.

השאלה הגדולה שבה עסקנו במשך שבועות, השאלה העיקרית על תפיסת האדם את העולם, היא הבאה: כיצד קשור סדר-העולם המוסרי לסדר-העולם הפיזי? כפי שנאמר לעתים כה קרובות, השקפת-העולם השלטת – אשר מסתמכת לגמרי על מדעי הטבע בשביל ידיעת העולם הפיזי החיצוני ויכולה לפנות לאמונות דתיות קדומות יותר כאשר מדובר בהבנה מקיפה כלשהי של חיי-הנפש, כי בפסיכולוגיה המודרנית אין באמת איזושהי הבנה כזו – השקפת-עולם זו אינה מסוגל לגשר. שם, מצד אחד, קיים העולם הפיזי. על-פי השקפת-העולם המודרנית, זוהי התקבצות מערפילית קדמונית ובסופו של דבר הכול יהפוך לסוג של ערמת סיגים ביקום. זוהי התמונה של התהליך האבולוציוני אשר מוצג לנו על-ידי המדע בימינו, וזוהי התמונה האחת ויחידה שבה מדען מודרני כן באמת יכול למצוא ממשות.

בתמונה זו, לסדר-העולם המוסרי אין מקום. הוא קיים שם מעצמו. האדם קולט את האימפולסים המוסריים לתוכו כאימפולסים של נפש. אבל, אם הטענות של מדעי הטבע נכונות, כל מה שמורץ בחיים ובסופו של דבר האדם עצמו יצא מהערפילית הקדמונית והאידיאות המוסריות מצטברות בתוכו. וכאשר העולם הופך, כביכול, לערמת סיגים, הוא יהיה גם בית-הקברות של כל האידיאלים המוסריים. הם ייעלמו. שום גשר לא יוכל להיבנות והדבר הגרוע יותר הוא שהמדעים המודרניים לא יוכלו להודות, בלי להיות לא-עקביים, בקיומה של המוסריות בסדר-העולם. רק כאשר המדעים המודרניים יהיו לא-עקביים, הם יוכלו לקבל את סדר-העולם המוסרי כתקף. הם לא יוכלו לעשות זאת אם הם יהיו עקביים. שורש העניין כולו הוא שהסוג היחיד הקיים של אנטומיה עוסק אך ורק באורגניזם המוצק ולא נלקחת בחשבון העובדה שבאדם יש גם אורגניזם נוזלי, אורגניזם-אוויר ואורגניזם-חום. אם תדמינו לעצמכם את הדברים הללו וכן את האורגניזם המוצק עם התצורה שלו של עצמות, שרירים, עצבים וכן הלאה, יהיה לכם גם אורגניזם נוזלי

ואורגניזם-אוויר – אם כי הם יהיו רוטטים וניידים באופן פנימי – ואורגניזם-חום, אם תדמיינו לכם את הדברים הללו, תבינו ביתר קלות את מה שיש לי לומר עתה על בסיסה של התבוננות רוחית-מדעית.

חישבו על אדם שנפשו טעונה בהתלהבות כלפי אידיאל מוסרי נעלה, כלפי האידיאל של נדיבות, של חירות, של טוב-לב, של אהבה או כל דבר אחר. הוא אף עשוי לחוש התלהבות כלפי דוגמאות של הביטוי המעשי של האידיאלים הללו. אך, איש אינו יכול לחשוב על כך שההתלהבות אשר מציתה את הנפש, חודרת אל תוך העצמות והשרירים כמתואר על-ידי הפיזיולוגיה או האנטומיה המודרניות. ברם, אם תבחנו באמת את עצמכם, תגלו שבלתי-אפשרי לתפוס שכאשר לאדם יש התלהבות כלפי אידיאל מוסרי נעלה, להתלהבות זו יש השפעה על אורגניזם-החום. בזה, אתם רואים, הגענו מממלכת-הנפש אל הממלכה הפיזית!

בלקחנו זאת כדוגמה, אנו עשויים לומר: אידיאלים מוסריים באים לידי ביטוי בהגברת החום באורגניזם-החום. לא רק שהאדם מתחמם בנפשו דרך מה שהוא מתנסה בו כאידיאלים מוסריים, אלא הוא נעשה חם יותר גם מבחינה אורגנית – אם כי אין זה קל כל-כך להוכיח זאת במכשירים פיזיים. אם כן, לאידיאלים מוסריים יש השפעה ממריצה ומעודדת על אורגניזם-החום. יש פעילות נמרצת יותר באורגניזם-החום כאשר הנפש מומרצת על-ידי אידיאל מוסרי. כמו-כן, זה לא נשאר בלי השפעה על יתר מבנהו של האדם. בנוסף לאורגניזם-החום, יש לאדם גם אורגניזם-אוויר. הוא שואף פנימה ונושף החוצה את האוויר; אך, במהלך תהליך הנשימה והנשיפה, האוויר קיים בו. זה כמובן פנימי בתנועה, ברטט, אך במידה שווה עם אורגניזם-החום, זהו אורגניזם-אוויר ממשי באדם. חום אשר מומרץ על-ידי אידיאל מוסרי, פועל לחלופין על אורגניזם-האוויר, מפני שהחום מתפשט באורגניזם האנושי כולו, ממלא כל חלק שלו. ההשפעה על אורגניזם-האוויר אינה רק של חימום, כי כאשר החום, בהיותו מומרץ על-ידי אורגניזם-החום, פועל על אורגניזם-האוויר, הוא מוסר לו משהו שיכול אני לכנות רק **מקור-אור**. מקורות-אור, כביכול, נמסרים לאורגניזם-האוויר כך שאידיאלים מוסריים שיש להם השפעה ממריצה על אורגניזם-החום, מפיקים מקורות-אור באורגניזם-האוויר. להתרשמות חיצונית ולתודעה הרגילה, מקורות-האור הללו אינם זוהרים לכשעצמם, אבל הם מתגלים בגופו האסטירלי של האדם. בהתחלה, הם מרוסנים – אם רשאי אני להשתמש בביטוי זה – על-ידי האוויר אשר קיים באדם. הם, כביכול, עדיין אור עמום, במובן שזרע של צמח אינו עדיין הצמח המפותח. אף-על-פי-כן, לאדם יש מקור-אור בתוכו מעצם העובדה שהוא יכול להיות מומרץ בהתלהבות כלפי אידיאלים מוסריים, כלפי אימפולסים מוסריים.

יש לנו בתוכנו גם את האורגניזם הנוזלי. החום, בהיותו מומרץ באורגניזם-החום על-ידי אידיאלים מוסריים, מפיק באורגניזם-האוויר את מה שאפשר לכנות מקור-אור אשר נשאר מלכתחילה, מרוסן ונסתר. באורגניזם הנוזלי – היות שבמבנה האנושי הכול חדור הדדית – מתרחש תהליך שעליו אמרתי אתמול שהוא למעשה מונח ביסוד הקול החיצוני אשר מועבר באוויר. אמרתי שהאוויר הוא רק גופו של הקול ומי שמתייחס לממשות היסודית של הקול כעניין של רוטטים באוויר, מדבר על קולות כפי שהיה מדבר על אדם

כמי שאין לו דבר מלבד הגוף הפיזי-החיצוני, הגלוי-לעין. האוויר עם גליו הרוטטים אינו מהווה דבר מלבד הגוף החיצוני של הקול. בישות האנושית, קול זה, קול רוחי זה, אינו מופק באורגניזם-האוויר על-ידי אידיאל מוסרי, אלא באורגניזם הנוזלי. לכן, מקורות-הקול עולים באורגניזם הנוזלי.

אנו מתייחסים לאורגניזם המוצק כאורגניזם הדחוס ביותר, כזה אשר תומך בכל האחרים ונושא אותם. גם בו מופק משהו כמו במקרה של האורגניזמים האחרים. באורגניזם המוצק מופק מה שאנו מכנים **זרע החיים** – אך הוא זרע חיים **אתרי**, לא זרע חיים פיזי כמו זה שנובע מאורגניזם האישה בלידה. זרע אתרי זה אשר טמון בשכבות העמוקות ביותר של תת-התודעה, מהווה את המקור העיקרי של הקול ובמובן מסוים אפילו מקור-האור. הוא נסתר כולו מן התודעה הרגילה, אבל הוא קיים בתוך הישות האנושית.

חישבו על כל ההתנסויות בחייכם אשר נבעו משאיפה לאידיאות מוסריות – יהיה זה שהן משכו אתכם רק כאידיאות או שראיתם אותן באות לידי ביטוי אצל אחרים או חשתם מסופקים באופן פנימי מכך שהוצאתם לפועל אימפולסים כאלו, בכך שאפשרתם למעשיכם להיות מומרצים על-ידי אידיאלים מוסריים... כל זה יורד אל תוך אורגניזם-האוויר כמקור של **אור**, אל תוך האורגניזם הנוזלי כמקור של **קול**, אל תוך האורגניזם המוצק כמקור של **חיים**.

התהליכים הללו נסוגים משדה התודעה של האדם, אך הם, אף-על-פי-כן, פועלים בתוכו. הם נעשים חופשיים כאשר הוא מניח בצד, במוות, את גופו הפיזי. כך, מה שמופק בתוכנו דרך אידיאלים מוסריים או דרך האידיאות הנעלות והטהורות ביותר, אינו נושא פרי מידי. כי, במהלך החיים בין לידה ומוות, אידיאות מוסריות לכשעצמן נעשות פורות רק בה במידה שבה אנו נשארים בחיי-האידיאות ובה במידה שאנו חשים סיפוק מסוים בביצוע מעשים מוסריים. אך, זה רק עניין של היזכרות ואין לזה שום קשר למה שלמעשה חודר את האורגניזמים השונים כתוצאה מהתלהבות כלפי אידיאלים מוסריים.

כך, אנו רואים שהמבנה שלנו כולו, החל מאורגניזם-החום חדור למעשה באידיאלים מוסריים וכאשר הגוף האתרי, הגוף האסטרלי וה'אני' יוצאים במוות מהגוף הפיזי, האיברים העילאיים הללו של טבענו האנושי מתמלאים בכל הרשמים שהיו לנו. ה'אני' שלנו חי באורגניזם-החום כאשר הוא הומרץ על-ידי אידיאות מוסריות. אנו חיים באורגניזם-האוויר שלנו שבו הושתלו מקורות-**אור** שעתה, לאחר המוות, יוצאים עמנו אל הקוסמוס. באורגניזם הנוזלי שלנו הוצת **הקול** שנעשה עתה חלק ממסיקת הספירות, מהדהד מאתנו לעבר הקוסמוס. ואנו מביאים עמנו **חיים** כאשר אנו עוברים אל הקוסמוס דרך שער המוות.

עתה, תתחילו לקבל מושג על מה שמהווים באמת החיים אשר ממלאים את היקום. היכן נמצאים מקורות-החיים? הם טמונים במה שממריץ את אותם אידיאלים מוסריים אשר מציתים את האדם בהתלהבות. אנו מגיעים לנקודה שבה אנו אומרים לעצמנו שאם היום אנו מאפשרים לעצמנו לקבל השראה מאידיאלים מוסריים, הם יביאו ליקום חיים, קול ואור והם יהיו **בוראי-עולם**. אנו נושאים אל היקום כוח בורא-עולם ומקור הכוח הזה הוא היסוד המוסרי.

כך, כאשר אנו חוקרים את האדם כולו, אנו מגלים גשר בין אידיאלים מוסריים ומה שפועל ככוח מעניק-חיים בעולם הפיזי, אפילו במובן כימי. כי, הקול פועל במובן כימי בכך שהוא מרכיב חומרים ומפזר אותם. מקורו של האור בעולם בגורם המוסרי הממריץ, באורגניזמים של החום של בני-האדם. אנו מסתכלים לעבר העתיד – עולמות חדשים מתעצבים. וכפי שבמקרה של הצמח, אנו מוכרחים לחזור אל הזרע, כך במקרה של העולמות העתידיים הללו אשר יתהוו, נהיה מוכרחים לחזור אל הזרעים אשר טמונים בנו כאידיאלים מוסריים.

עתה, חישבו על אידיאות תיאורטיות בניגוד לאידיאלים מוסריים. במקרה של אידיאות תיאורטיות, הכול שונה, לא חשוב כמה משמעותיות האידיאות האלו יכולות להיות, כי אידיאות תיאורטיות מפיקות את ההשפעה המנוגדת להשפעת הגורם הממריץ. הן מקררות את אורגניזם-החום – זהו ההבדל.

אידיאות מוסריות או אידיאות בעלות אופי מוסרי-דתי, אשר מציתות אותנו בהתלהבות והופכות לדחפי-פעולה, פועלות ככוחות בוראי-עולם. לאידיאות ולהשערות תיאורטיות יש השפעה מקררת, מדכאת, על אורגניזם-החום. היות שכך הדבר, יש להן גם השפעה **משתקת** על אורגניזם-האוויר ועל מקור-האור שבתוכו; יש להן השפעה **ממיתה** על הקול והשפעה **מכחידה** על החיים. באידיאות התיאורטיות שלנו, הבריאות של העולם הקודם מגיעות לקצן. כאשר אנו מנסחים אידיאות תיאורטיות, יקום מת בהן. כך, אנו נושאים בתוכנו את המוות של יקום ואת הופעתו של יקום.

כאן, אנו מגיעים לנקודה שבה מי שהתקדש אל תוך סודות היקום, אינו יכול לדבר, כפי שרבים כיום מדברים, על שימור האנרגיה ושימור החומר.² זה פשוט לא נכון שהחומר נשמר לעד. החומר מת עד נקודת אפסות, עד נקודת-אפס. באורגניזם שלנו, האנרגיה מתה עד נקודת אפסות מעצם העובדה שאנו מנסחים מחשבות תיאורטיות. אבל, אם לא היינו עושים זאת, היקום לא היה מת בתוכנו ללא הרף, לא היינו אדם במובן האמיתי. היות שהיקום מת בתוכנו, אנו מחוננים בתודעה-עצמית ואנו מסוגלים לחשוב על היקום. אך, מחשבות אלו הן גוויה של היקום. אנו נעשים מודעים ליקום כגוויה בלבד וזה מה שעושה אותנו אדם.

עולם מהעבר מת בתוכנו, עד לכל חלקיק של חומר ואנרגיה. רק מפני שיקום חדש מתחיל מיד להופיע שאיננו מבחינים במות החומר ולידתו המיידית מחדש. על-ידי החשיבה התיאורטית של האדם, חומר – חומריות, מובא לקצו; על-ידי חשיבתו **המוסרית**, חומר ואנרגיה קוסמית מוחדרים בחיים חדשים. כך, מה שמתרחש בגבולות העור האנושי, קשור למותם וללידתם מחדש של עולמות. זוהי הדרך שבה הסדר המוסרי וסדר הטבע קשורים זה לזה. עולם הטבע מת באדם; בתחום המוסר, נולד עולם טבע חדש.

² החוק הוצג על-ידי 'וליוס רוברט מאייר (1814-1878). תוספת המתרגם לאנגלית.

אידיאלים מוסריים: –

ממריצים את אורגניזם-החום;

מפיקים באורגניזם-האוויר – מקורות-אור;

מפיקים באורגניזם הנוזלי – מקורות-קול;

מפיקים באורגניזם המוצק – זרעי-חיים (אתריים).

מחשבות תיאורטיות: –

מקררות את אורגניזם-החום;

משתקות את מקורות-האור;

ממיתות את מקורות-הקול;

מכחידות חיים.

כתוצאה מחוסר-הרצון להתייחס לדברים הללו, הומצאו האידיאות של אי-התכלות החומר והאנרגיה. אם האנרגיה לא הייתה מתכלה והחומר לא היה מתכלה, לא היה שום סדר-עולם מוסרי. אך כיום, יש רצון לשמור על האמת הזאת נסתרת ולחשיבה המודרנית יש כל סיבה לעשות זאת, כי אחרת יהיה עליה לחסל את סדר-העולם המוסרי – כאשר היא למעשה עושה זאת בעודה מדברת על חוק שימור החומר והאנרגיה. אם החומר נשמר או האנרגיה נשמרת, סדר-העולם המוסרי אינו מהווה דבר מלבד אשליה, חזון-תעתועים. נוכל להבין את מהלך ההתפתחות של העולם רק אם נתפוס כיצד מתוך סדר-עולם מוסרי 'אשלייתי' זה – כי כזה הוא כאשר הוא נתפס במחשבות – מתהווים עולמות חדשים.

מזה דבר אינו יכול להיתפס אם חוקרים רק את המרכיב המוצק במבנהו של האדם. כדי להבין זאת, מוכרחים אנו לעבור מהאורגניזם המוצק דרך האורגניזם הנוזלי ואורגניזם-האוויר אל אורגניזם-החום. הקשר בין האדם והיקום יכול להיות מובן רק אם עוקבים אחר הפיזי כלפי מעלה אל אותו מצב מזוקק שבו הנפש יכולה להיות פעילה באופן ישיר ביסוד הפיזי המזוקק, כמו למשל בחום. לאחר מכן, אפשר יהיה למצוא את הקשר בין הגוף והנפש.

אין זה משנה כמה מסות על פסיכולוגיה יכולות להיכתב – אם הן מבוססות על מה שנחקר כיום באנטומיה ובפיזיולוגיה, בלתי-אפשרי יהיה למצוא איזשהו מעבר ממבנה גופני מוצק או מוצק-נוזלי זה אל חיי-הנפש. חיי-הנפש לא יתגלו ככאלה. אך, אם עוקבים אחר החומר הגופני חזרה עד החום, יכול להיבנות גשר ממה שקיים בגוף כחום אל מה שפועל מהנפש אל תוך החום באורגניזם האנושי. קיים חום הן מחוץ והן בתוך האורגניזם האנושי. כפי ששמענו, במבנהו של האדם החום הוא אורגניזם; הנפש, הנפש-והרוח, משתלטת על אורגניזם-חום זה ודרך החום, כל מה שנעשה פעיל אנו חווים באופן פנימי כמוסר. במונח

'מוסר' איני מתכוון, כמובן, למה שחסרי-תרבות מתכוונים אליו, אלא אני מתכוון למוסר בכוליותו, רוצה לומר כל אותם אימפולסים אשר מגיעים אלינו, למשל כאשר אנו מתבוננים בהדרו של היקום, כאשר אנו אומרים לעצמנו: אנו נולדים מתוך הקוסמוס ואנו אחראים למתרחש בעולם. – אני מתכוון לאימפולסים אשר מגיעים אלינו כאשר הידיעה אשר נובעת ממדע הרוח מעוררת בנו השראה לפעול למען העתיד. כאשר אנו מתייחסים למדע הרוח עצמו כמקור של מוסר, זה יכול למלא אותנו, יותר מכל דבר אחר, בהתלהבות כלפי המוסר והתלהבות זו אשר נובעת מידיעה רוחית-מדעית, הופכת בעצמה למקור של מוסריות במובן העילאי ביותר. אך, מה שבדרך-כלל מכונה 'מוסר' מייצג לא יותר מאשר תת-ספירה של המוסר במובן אוניברסלי. – כל האידיאות שאנו מפתחים על העולם החיצוני, על הטבע, בסידור המוגמר שלו, הן אידיאות תיאורטיות. אין זה משנה באיזה דיוק אנו מדמיינים לעצמנו מכונה במונחים של מתמטיקה ואת עקרונות המכניקה או היקום במובן המערכת של קופרניקוס – אין זה מהווה דבר מלבד חשיבה תיאורטית, והאידיאות אשר מנוסחות כך מהוות כוח של מוות בתוכנו; גוויה של היקום קיימת בתוכנו בצורה של מחשבות, של אידיאות.

הנושאים הללו יוצרים תובנה עמוקה יותר ויותר על היקום בכוליותו. אין שני סדרים, סדר טבעי וסדר מוסרי, בסמיכות, אלא השניים הם אחד. זוהי אמת שהאדם כיום מוכרח להבין. אחרת, הוא יהיה מוכרח לשאול את עצמו שוב ושוב: כיצד יכולים האימפולסים המוסריים שלי להשפיע בעולם שבו שולט סדר טבעי בלבד? – אכן, זו הייתה השאלה הנוראית אשר הכבידה על בני-האדם במאה התשע-עשרה ובתחילת המאה העשרים: כיצד אפשר לחשוב על איזשהו מעבר מעולם הטבע אל עולם המוסר, מעולם המוסר אל עולם הטבע? – עובדה היא ששום דבר אינו יכול לעזור בפתרון שאלה מבלבלת וגורלית זו מלבד תובנה רוחית-מדעית על הטבע מצד אחד ועל הרוח מצד שני.

עם הדברים שידעה זו מניבה, עלינו להיות מסוגלים להגיע לשורש של משהו אשר מוצג כענף של המדע בימינו וכבר חדר אל תוך התודעה הכללית של בני-האדם. השקפתנו כיום מבוססת על תורתו של קופרניקוס. עד שנת 1827, התפיסה של קופרניקוס על היקום אשר טופחה על-ידי קפלר ולאחר מכן דוללה והפכה לתורתו של ניוטון, הוחרמה על-ידי הכנסייה הקתולית-רומית. על כל קתולי אורתודוקסי נאסר להאמין בה. מאז אותה שנה, האיסור הוסר וההשקפה של קופרניקוס על היקום השתרשה בתודעה הכללית באופן חזק כל-כך שמי שלא מבסס את השקפת-העולם שלו עליה, נתפס כשוטה.

מהי תמונה זו של קופרניקוס על היקום? – במציאות היא תמונה אשר בנויה אך ורק על הבסיס של עקרונות מתמטיים, עקרונות מתמטיים-מכניים. היסודות הראשונים שלה החלו בהדרגה ועמדו להתפתח

ביוון,³ היכן שהדים של חשיבה מוקדמת יותר – למשל בהשקפת-היקום של תלמי – עדיין התקיימו. במהלך הזמן, היא התפתחה לתורה של קופרניקוס שאותה מלמדים כל ילד בימינו.

אנו יכולים להסתכל לאחור מתפיסת-עולם זו עד לזמנים העתיקים שבהם תמונת-היקום של האדם הייתה שונה מאוד. כל מה שנשאר ממנה הן אותן מסורות שבצורה שבה הן קיימות כיום – באסטרולוגיה וכדומה – הן דילטנטיות טהורה. זה מה שנשאר מהאסטרונומיה הקדומה והיא נשארה גם, מאובנת ומשותקת, בסמלים של קהילות סודיות מסוימות, הבונים החופשיים וכדומה. בדרך-כלל, קיימת בורות גמורה ביחס לעובדה שהדברים הללו הם שרידים מאסטרונומיה עתיקה. אסטרונומיה עתיקה זו הייתה שונה למדי מזו בימינו, כי היא הייתה מבוססת, לא על עקרונות מתמטיים, אלא על ראייה רוחנית עתיקה.

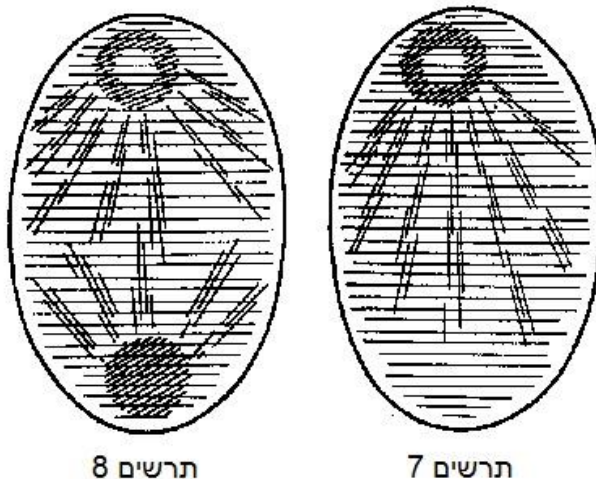
כיום, שולטות אידיאות שגויות לגמרי על הדרך שבה אנושות קדומה רכשה את הידיעה האסטרונומית-אסטרולוגית שלה. היא נרכשה באמצעות ראייה רוחנית-אינסטינקטיבית של היקום. בני-האדם האחר-אטלנטיים המוקדמים ביותר ראו את הגופים השמימיים כצורות רוחיות, מהויות רוחיות, בעוד שאנו מתייחסים אליהם אך ורק כתצורות פיזיות. כאשר העמים העתיקים דיברו על הגופים השמימיים, על כוכבי-הלכת או כוכבי-השבת, הם דיברו על **ישויות רוחיות**. כיום, השמש נתפסת ככדור גז בוער אשר מקרין אור ביקום. אך, עבור בני-האדם מהזמנים העתיקים, השמש הייתה ישות חיה והם התייחסו לשמש שעניניהם ראו, פשוט כהתגלות החיצונית של ישות-רוח במקום שבו ניצבת השמש ביקום, וזה היה אותו דבר ביחס לגופים השמימיים האחרים – הם נתפסו כישויות-רוח. מוכרחים אנו לחשוב על עידן אשר הסתיים הרבה לפני זמנה של מיסטריות גולגתא, כאשר השמש הסתובבה ביקום וכל דבר בכוכבים נתפס כממשות רוחנית חיה, ישות חיה. לאחר מכן, באה תקופת-ביניים שבה לבני-האדם לא הייתה עוד הראייה הזאת, כאשר הם התייחסו לכוכבי-הלכת כפיזיים, אך עדיין חשבו עליהם כמלאים בנפשות חיות. בזמנים שבהם לא היה ידוע עוד כיצד הפיזי עובר בשלבים אל תוך מה שמשתייך לנפש, כיצד מה שמשתייך עובר בשלבים אל תוך הפיזי, כיצד במציאות השניים מאוחדים, בני-אדם הניחו הוויית-קיום פיזית מצד אחד והוויית-קיום נפשית מצד שני. הם חשבו על ההתאמות בין שני התחומים בדיוק כפי שרוב הפסיכולוגים בימינו – אם הם בכלל מודים בקיומה של נפש – עדיין חושבים שהטבע הנפשי והטבע הפיזי של האדם, זהים. כמובן, זה מוביל את החשיבה לאבסורדיות; או ישנו מה שמכונה 'מקבילות פסיכו-פיזית', ששוב אינה מהווה דבר מלבד דרך מטופשת לניסוח משהו שאינו מובן.

לאחר מכן, בא העידן שבו התייחסו לגופים השמימיים כתצורות פיזיות, מסתובבות או קבועות, או מושכות או דוחות זו את זו בהתאמה עם חוקים מתמטיים. לבטח, בכל תקופה הייתה ידיעה – בזמנים

³ במיוחד על-ידי אריסטרכוס מסאמוס, האסטרונום היווני, בערך שנת 250 לפני-הספירה. תוספת המתרגם לאנגלית.

קדומים יותר, ידיעה אינסטינקטיבית יותר – על הדרך שבה הדברים מתנהלים במציאות. אך, בעידן הנוכחי, ידיעה אינסטינקטיבית זו אינה מספיקה עוד; מה שבזמנים עתיקים יותר היה ידוע באופן אינסטינקטיבי, מוכרח להירכש עתה ב-**מאמץ מודע**. ואם נשאל כיצד אלה אשר היו מסוגלים לראות את היקום בכליותו – רוצה לומר בהיבטיו הפיזיים, הנפשיים והרוחיים – אם נשאל כיצד בני-האדם הללו ראו את השמש, נהיה מוכרחים לומר: הם ראו אותה בראש ובראשונה כישות-רוח. אלה אשר התקדשו חשבו על ישות-רוח זו כמקורו של המוסר. בספרי *חשיבה אינטואיטיבית כנתיב רוחי – פילוסופיה של חירות*,⁴ אמרתי ש-'אינטואיציות מוסריות' מופקות מהמקור הזה, אך מופקות ממנו בעולם הארצי, כי האינטואיציות המוסריות קורנות מה**אדם**, ממה שיכול לחיות בו כהתלהבות כלפי המוסר.

חישבו כמה אחריותנו גדלה כאשר אנו נוכחים לדעת: אם כאן על האדמה לא הייתה אף לא נפש אחת שתהיה מסוגלת לחיות בהתלהבות כלפי מוסריות נכונה ואמיתית, כלפי הסדר המוסרי-רוחי באופן כללי, דבר לא היה יכול להיתרם למען התקדמות עולמנו, לקראת בריאה חדשה; עולמנו היה מובל אל מותו. כוח זה של אור אשר קיים על האדמה (ראה תרשים 7), קורן ביקום. בהתחלה, הראייה הרגילה לא תופסת אותו; איננו קולטים כיצד אימפולסים מוסריים אנושיים באדם קורנים מן האדמה לעבר היקום. אם עידן מצער היה מופיע על האדמה, עידן שבו מיליונים ומיליונים של בני-אדם היו נכחדים כתוצאה מחוסר רוחניות, רוחניות אשר נחשבת כאן ככוללת את המוסר, מה שהיא אכן עושה – אילו היו רק תריסר בני-אדם מלאים בהתלהבות מוסרית, האדמה הייתה **עדיין** קורנת כוח רוחי דמוי-שמש! כוח זה קורן רק עד מרחק מסוים. בנקודה זו, הוא משתקף, כביכול, בפני עצמו, כך שכאן (ראה תרשים 8) עולה ההשתקפות של מה שקורן מה**אדם**.

תרשים 8

תרשים 7

⁴ GA-4, הוצאת בדולח.

בכל תקופה, המתקדשים התייחסו להשתקפות זו כשמש. כי, כפי שאמרתי לעתים כה קרובות, אין כאן שום דבר פיזי. היכן שהאסטרונומיה הרגילה מדברת על קיומו של כדור גז זוהר, קיימת רק ההשתקפות של ממשות רוחית בהופעה פיזית.

לכן, אתם רואים כמה גדול המרחק אשר מפריד את השקפת-העולם של קופרניקוס ואפילו את האסטרונומיה הקדומה, ממה שהינו הסוד הפנימי ביותר של ההתקדשות. הדוגמה הטובה ביותר של הדברים הללו ניתנת מעצם העובדה שבתקופה שבה כוח גדול הופקד בידי קבוצות של בני-אדם, שכפי שהם הכריזו, חשבו שאמיתות כאלו היו מסוכנות להמונים ולא רצו שהן תופצנה, אדם אחד שהיה אידיאליסט – יוליאנוס הקיסר (כונה 'שליח' מהסיבה הזאת) – רצה למסור את האמיתות הללו לעולם ואז מצא את מותו באמצעים ערמומיים. קיימות סיבות אשר מניעות קהילות אוקולטיות מסוימות לשמור על סודות חיוניים של הוויית-הקיום של העולם, מפני שבעשותם זאת הם מסוגלים לעורר כוח מסוים. אם בימיו של יוליאנוס הקיסר קהילות אוקולטיות מסוימות שמרו את סודותיהם בקפדנות רבה כל-כך שהם השלימו עם הרצח שלו, אין זה צריך להפתיע אותנו אם אלה שכיום שומרים על סודות מסוימים, אינם חושפים אותם, אלא הם רוצים להסתירם מההמונים כדי להעצים את כוחם – אין זה צריך להפתיע אותנו אם בני-אדם כאלו שונאים להבין שלפחות ההתחלות של סודות כאלה נחשפות. עתה, תבינו אחדות מהסיבות העמוקות יותר לשנאה המרה אשר מופגנת כלפי מדע הרוח, נגד מה שמדע הרוח מרגיש כחובה להביא למין האנושי בתקופה הנוכחית. אך, אנו חיים בעידן שבו או שהתרבות הארצית תיכחד או שסודות מסוימים ייחשפו למין האנושי – אמיתות שעד כה נשמרו בדרך מסוימת כסודות אשר נחשפו פעם לבני-אדם באמצעות ראייה רוחית אינסטינקטיבית, אך מוכרחים להירכש עתה מחדש על-ידי ראייה מודעת לגמרי, לא רק של הפיזי, אלא גם של הרוחי אשר מתקיים בפיזי.

מה הייתה מטרתו האמיתית של יוליאנוס השליח? הוא רצה להבהיר לבני-האדם: "אתם מתרגלים יותר ויותר לראות רק בשמש הפיזית; אבל, קיימת שמש רוחית שהשמש הפיזית היא תמונת-ראי בלבד!" בדרכו שלו, הוא רצה למסור את סוד-הכריסטוס לעולם. אך, בעידן שלנו רוצים שהקשר של הכריסטוס, השמש הרוחית, לשמש הפיזית, יישמר נסתר. זוהי הסיבה לכך שרשויות מסוימות זועמות באופן אלים ביותר כאשר אנו מדברים על מיסטריות הכריסטוס בהקשר עם מיסטריות השמש. סוגים שונים של עלילות-שקר מופצות לכל עבר. – אך, בעידן הנוכחי, מדע הרוח הוא לבטח נושא בעל חשיבות ורק אלה אשר מתייחסים אליו ככזה, רואים אותו ברצינות שלה הוא ראי.

הרצאה 3

הנתיב לחירות ולאהבה ומשמעותן במאורעות העולם

דורנאך, 19 בדצמבר 1920

האדם ניצב בעולם כישות חושבת ומתבוננת, מצד אחד, וכאדם של מעשים, ישות פועלת, מצד שני; עם הרגשות שלו, האדם חי בשני התחומים הללו. עם הרגש שלו, הוא מגיב, מצד אחד, למה שמוצג בפני התבוננותו; מצד שני, הרגש חודר את פעולותיו, את מעשיו. עלינו רק להתייחס לדרך שבה אדם עשוי להיות שבע-רצון או מאוכזב מההצלחה או הכישלון של מעשינו, כיצד באמת כל פעולה מלווה באימפולסים של רגש ונראה שהרגש מחבר בין שני הקטבים של ישותנו: קוטב החשיבה וקוטב המעשה, הפעולה. רק מעצם העובדה שאנו ישויות חושבות, אנו מהווים **אדם** במובן האמיתי ביותר. חישבו גם כיצד כל דבר אשר מספק לנו את תודעת האנושיות היסודית שלנו, קשור לעובדה שאנו יכולים לדמות לעצמנו באופן פנימי את העולם שמסביבנו; אנו חיים בעולם זה ואנו יכולים להתבונן בו. לחשוב שאיננו יכולים להתבונן בעולם היה כרוך בויתור על אנושיותנו היסודית. כאנשי-מעשה, כבני-אדם של פעולות, יש לנו את מקומנו בחיים החברתיים וביסודו של דבר לכל דבר שאנו מגשימים בין לידה ומוות יש משמעות מסוימת בחיים חברתיים אלו.

בה במידה שאנו ישויות מתבוננות, **החשיבה** פועלת בתוכנו; בה במידה שאנו אנשי-מעשה, רוצה לומר, ישויות חברתיות, **הרצון** פועל בתוכנו. אין זה המקרה בטבע האנושי ואין זה כך שאפשר פשוט לחשוב על דברים באופן אינטלקטואלי, זה לצד זה, זה עם זה; האמת היא שכל מה שמהווה גורם פעיל בחיים, אפשר לאפיינו מהיבט זה או אחר; כוחות העולם חודרים זה את זה, זורמים זה לתוך זה. מבחינה נפשית, אנו יכולים לראות את עצמנו כישויות-חשיבה וכן כישויות-רצון. אך, גם כאשר אנו שקועים לגמרי בהתבוננות, כאשר העולם החיצוני דומם לחלוטין, הרצון פעיל ללא הרף. שוב, כאשר אנו מבצעים מעשים, החשיבה פעילה בתוכנו. בלתי-נתפס שכל דבר מוכרח לנבוע מאתנו בדרך של פעולות או מעשים – אשר עשויים להשפיע גם בתחום החיים החברתיים – בלי שנזדהה בחשיבה עם מה שמתרחש כך. בכל דבר שהינו בעל טבע של רצון, כלול יסוד החשיבה, ובכל דבר שהינו בעל טבע של חשיבה, נוכח הרצון. חיוני שנהיה ברורים ביחס למה שמעורב כאן, אם ברצוננו לבנות ברצינות את הגשר בין סדר-העולם המוסרי-רוחי וסדר-העולם הטבעי-פיזי.

דמיינו לעצמכם שאתם חיים בפרק זמן מסוים בהתבוננות בלבד כפי שהיא מובנת בדרך-כלל, שאינכם מעורבים כלל בשום סוג של פעילות חיצונית, אלא שקועים לגמרי בחשיבה. ברם, מוכרחים אתם להבין

שבחיים אלו של חשיבה, גם הרצון פעיל; אז, הרצון נמצא בפעולה בישותכם הפנימית, בהקרינו את כוחותיו בתחום החשיבה. כאשר אנו מדמים לעצמנו את האדם החושב בדרך זו, כאשר אנו מבינים שהרצון קורן כל הזמן במחשבותיו, לבטח משהו ביחס לחיים ולממשויותיהם, יהמם אותנו. אם נסקור את כל המחשבות שעיצבנו, נגלה בכל מקרה ומקרה שהן קשורות למשהו בסביבתנו, משהו שאנו עצמנו התנסו בו. בין לידה ומוות, בהיבט מסוים אין לנו מחשבות אחרות מלבד אלו שהחיים מביאים לנו. אם חיינו היו עשירים בהתנסויות, הרי שיש לנו תוכן-מחשבתי עשיר; אם התנסויות חיינו היו דלות, הרי שיש לנו תוכן-מחשבתי דל. התוכן-המחשבתי מייצג – במידה מסוימת – את גורלנו הפנימי. אך, בחיי-חשיבה אלו יש משהו אשר טבוע בנו; טבועה בנו הדרך שבה אנו מחברים מחשבה אחת לאחרת ומפרידים ביניהן, הדרך שבה אנו מעבדים אותן באופן פנימי, הדרך שבה אנו מגיעים לשיפוטים ומסיקים מסקנות, הדרך שבה אנו מכוונים את עצמנו בחיי-החשיבה – כל זה טבוע בנו. הרצון בחיי-החשיבה שלנו, שייך לנו.

אם נחקור את חיי-החשיבה הללו בבחינה-עצמית קפדנית, לבטח ניווכח לדעת שמחשבות, בה במידה שהדבר נוגע לתוכן הממשי שלהן, מגיעות אלינו מבחוץ, אך אנחנו אלה שמפתחים את המחשבות הללו. – לכן, ביסודו של דבר, ביחס לעולם המחשבות שלנו, אנו תלויים לגמרי בהתנסויות אשר מוצגות בפנינו על-ידי לידתנו, על-ידי גורלנו. אך, באמצעות הרצון אשר קורן מתוך מעמקי הנפש, אנו מכניסים אל תוך מה שמגיע אלינו מהעולם החיצוני, משהו אשר טבוע בנו. למען הגשמת מה שידיעה-עצמית דורשת מאתנו, חשוב מאוד שנפריד בתודעה שלנו כיצד, מצד אחד, התוכן-המחשבתי מגיע אלינו מהעולם שמסביבנו וכיצד, מצד שני, כוח-הרצון אשר בא מתוך ישותנו, קורן בעולם המחשבות.

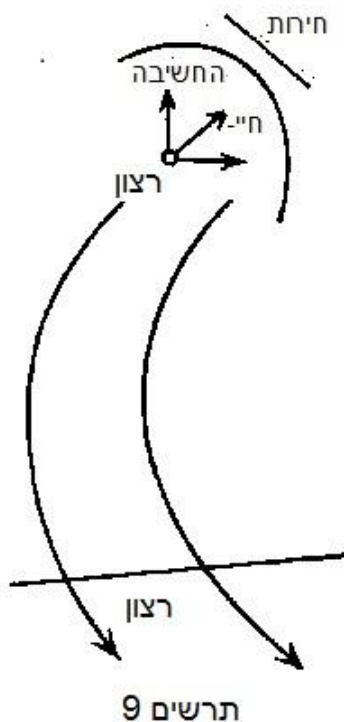
במציאות, כיצד נעשים אנו באופן פנימי רוחיים יותר ויותר? – לא על-ידי קליטת מחשבות רבות ככל האפשר מן העולם שמסביבנו, כי המחשבות הללו רק מפיקות מחדש בתמונות את העולם החיצוני הזה שהינו עולם פיזי-חומרי. לרוץ ללא הרף אחר תחושות, לא עושה אותנו רוחיים יותר. אנו נעשים רוחיים יותר על-ידי עבודה פנימית חדורת-רצון שאנו מוציאים לפועל במחשבותינו. זוהי הסיבה לכך שגם מדיטציה אינה כרוכה בהתענגות במחשבות אקראיות, אלא בהזקת מחשבות מסוימות שאפשר לדמותן בקלות במרכז תודעתנו, במושכנו אותן לשם במאמץ גדול של רצון. וככל שהכוח והעוצמה של קרינה פנימית זו של רצון בתחום החשיבה יהיו גדולים יותר, כך ניעשה רוחיים יותר. כאשר אנו מכניסים לתוכנו מחשבות מהעולם החומרי החיצוני – בין לידה ומוות אנו מכניסים לתוכנו רק מחשבות כאלה – אנו נעשים, כפי שאתם יכולים להבין בקלות, לא-חופשיים; כי אנו נמסרים לרצף הדברים והמאורעות בעולם החיצוני; ככל שהדבר נוגע לתוכן הממשי של המחשבות, אנו מחויבים לחשוב כפי שהעולם החיצוני קובע; רק כאשר אנו מעבדים את המחשבות שאנו נעשים חופשיים במוכן אמיתי.

עתה, אפשר להגיע לחירות מלאה של חיינו הפנימיים אם נמחק ונסלק במידה גוברת והולכת את התוכן-המחשבתי הממשי, בה במידה שהוא בא מבחוץ, ונלבה לכדי פעילות גדולה יותר את יסוד הרצון

אשר זורם דרך מחשבותינו ביוצרנו שיפוטים, מסיקים מסקנות וכדומה. ברם, בכך חשיבתנו נעשית מה שכינתי בספרי *חשיבה אינטואיטיבית כנתיב רוחי – פילוסופיה של חירות: חשיבה טהורה*. אנו חושבים, אך בחשיבתנו אין שום דבר מלבד רצון. שמתי דגש מיוחד על כך במהדורה החדשה של הספר (1918). מה שקיים בתוכנו, נמצא בתחום החשיבה. אך, את החשיבה הטהורה אפשר לכנות, במידה שווה, **רצון טהור**. כך, מתחום החשיבה, אנו מגיעים לתחום הרצון, כאשר אנו נעשים חופשיים באופן פנימי; חשיבתנו מגיעה לבשלות כזו שהיא מוקרנת לגמרי על-ידי הרצון; היא אינה מכניסה עוד דבר כלשהו מבחוץ, אך עצם חייה הוא מטבע של רצון. זה על-ידי חיזוק הדרגתי של אימפולס הרצון בחשיבתנו שאנו מכינים את עצמנו למה שכינתי בספרי *חשיבה אינטואיטיבית כנתיב רוחי – פילוסופיה של חירות: אימגינציה מוסרית*. אימגינציה מוסרית מתעלה לאינטואיציות המוסריות שאז ממלאות ומאירות את הרצון שלנו אשר נעשה עתה מחשבה או את חשיבתנו אשר נעשתה עתה רצון. בדרך זו, אנו מרוממים את עצמנו מעל להשפעת 'הכורח' אשר שולט בעולם החומרי, ממלאים את עצמנו בכוח אשר טבוע בנו ומכינים את עצמנו לקראת אינטואיציות מוסריות. וכל דבר אשר יכול לזרום מעולם הרוח אל תוך האדם, מקורו קיים בעיקר באינטואיציות המוסריות הללו. לכן, **החירות** מופיעה כאשר אנו מאפשרים לרצון להיות כוח רב-עוצמה יותר ויותר בחשיבתנו.

עתה, הבה נתייחס לישות האנושית מהקוטב הנגדי, קוטב הרצון. מתי מציג הרצון את עצמו בבהירות מיוחדת דרך מה שאנו עושים? – כאשר אנו מתעטשים, הבה נאמר, אנו גם עושים משהו, אך לבטח איננו יכולים לייחס לעצמנו איזשהו אימפולס מוגדר של רצון כאשר אנו מתעטשים! כאשר אנו מדברים, אנו עושים משהו שיש בו, ללא ספק, רצון. אך, חישבו כיצד, בדיבור, כוונה שקולה והעדר כוונה, רצון והעדר רצון, מתערבבים. עליכם **ללמוד** לדבר ובדרך כזאת שאינכם מחויבים עוד לנסח כל מילה ומילה עם מאמץ של הרצון; יסוד של אינסטינקט נכנס לדיבור. הדבר הוא כך לפחות בחיים הרגילים והוא כזה באופן תקיף במקרה של אלה שאינם שואפים לרוחניות. בני-אדם פטפטנים אשר פותחים ללא הרף את פיהם כדי לומר משהו או לומר משהו אחר אשר כולל מעט מאוד חשיבה, נותנים לבני-אדם אחרים הזדמנות לשים לב – הם עצמם, כמובן, **אינם** שמים לב – כמה יש בדיבור שהינו אינסטינקטיבי ולא-רצוני. אך, ככל שנצא יותר אל מעבר לחיינו האורגניים ונעבור לפעילות משוחררת, כביכול, מתהליכים אורגניים, כך נישא יותר מחשבות אל תוך פעולותינו ומעשינו. ההתעטשות היא כולה עניין של חיים אורגניים; הדיבור קשור במידה רבה לחיים אורגניים; הליכה – באמת, מעט מאוד; מה שאנו עושים עם הידיים – גם מעט מאוד. וכך, אנו מגיעים בהדרגה לפעולות שהינן משוחררות יותר ויותר מחיינו האורגניים. אנו מלווים פעולות כאלו עם מחשבותינו, אף על פי שאיננו יודעים כיצד הרצון זורם אל תוך המחשבות הללו. אם איננו סהרוריים ואיננו מסתובבים במצב זה, פעולותינו תהיינה מלוות תמיד על-ידי מחשבותינו. אנו נושאים את מחשבותינו אל תוך פעולותינו וככל שפעולותינו מתפתחות לכדי שלמות, כך מחשבותינו תישאנה יותר לתוכן.

אנו מעמיקים ללא הרף בחיינו הפנימיים כאשר אנו שולחים רצון – הכוח אשר טבוע בנו – אל תוך חשיבתנו, כאשר אנו ממלאים את חשיבתנו ברצון. אנו מכניסים רצון לחשיבה ובכך אנו מגיעים לחירות. בעודנו משכללים בהדרגה את פעולותינו, אנו בסופו של דבר מצליחים לשלוח מחשבות אל תוך הפעולות הללו; אנו מקרינים את פעולותינו – אשר נובעות מהרצון שלנו – עם מחשבות. מצד אחד (פנימה), אנו חיים חיי-מחשבות; אנו ממלאים אותן ברצון ועל-ידי כך אנו מגלים חירות. מצד שני (החוצה), פעולותינו זורמות מהרצון שלנו ואנו ממלאים אותן במחשבותינו. (ראה תרשים 9).

אך, באיזה אמצעי מתפתחות פעולותינו לכדי שלמות גדולה יותר? אם נשתמש בביטוי שתמיד שנוי במחלוקת – כיצד משיגים אנו שלמות גדולה יותר בפעולותינו? נשיג אותה על-ידי כך שנפתח בתוכנו את הכוח שאפשר לתארו רק במילים: **התמסרות לעולם החיצוני**. – ככל שהתמסרותנו לעולם החיצוני גדלה ומתעצמת, ממריצה אותנו יותר לפעולה. אבל, זה רק על-ידי פיתוח התמסרות לעולם החיצוני שאנו מצליחים למלא את פעולותינו במחשבות. במציאות, מהי התמסרות לעולם החיצוני? התמסרות לעולם החיצוני אשר ממלאת את פעולותינו במחשבות, אינה מהווה דבר מלבד **אהבה**.

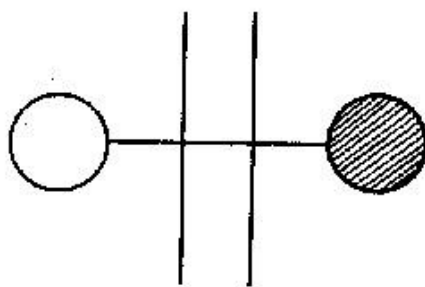
כפי שאנו מגיעים לחירות על-ידי כך שאנו מקרינים את חיי-המחשבות עם רצון, כך אנו מגיעים ל-**אהבה** בכך שאנו ממלאים את חיי-הרצון במחשבות. אנו מפתחים אהבה בפעולותינו, על-ידי כך שאנו מאפשרים למחשבות לקרן בתחום הרצון; אנו מפתחים חירות בחשיבתנו על-ידי כך שאנו מאפשרים למה שהינו בעל טבע של רצון לקרן בתוך מחשבותינו. והיות שאנו, כבני-אדם, מהווים כוליות אחידה, כאשר אנו מגיעים לנקודה שבה אנו מוצאים חירות בחיי-המחשבות ואהבה בחיי-הרצון, תהיינה חירות בפעולותינו

ואהבה בחשיבתנו. אחת מקרינה את השנייה: פעולה מלאה מחשבה מחושלת באהבה; חשיבה מלאה רצון מאפשרת פעולות ומעשים חופשיים באמת.

כך, אתם רואים כיצד בישות האנושית מתפתחים יחד שני האידיאלים הגדולים, חירות ואהבה. חירות ואהבה הן גם מה שהאדם, בהתייצבותו בעולם, יכול להביא לידי התגשמות בתוכו בדרך כזו, שדרכו, האחד מתאחד עם השני לטובת העולם.

עתה, מוכרחים אנו לשאול: כיצד אפשר להגיע לאידיאל, לאידיאל הנעלה ביותר בחיי-המחשבות החדורים-רצון? – עתה, אם חיי-המחשבות היו משהו אשר ייצג תהליכים חומרניים, הרצון לא היה יכול לחדור לגמרי אל תוך תחום המחשבות ולהכות שם שורש במידה גוברת והולכת. לכל היותר, הרצון יהיה מסוגל לקרון בתהליכים החומרניים הללו ככוח מארגן. הרצון יכול באמת להשפיע רק אם חיי-המחשבות הם משהו שאין לו ממשות חיצונית-פיזית. מה, אם כן, מוכרח הוא להיות?

תוכלו לדמות לעצמכם מה הוא מוכרח להיות אם תיקחו תמונה כנקודת-מוצא. אם יש לכם כאן ראי וכאן אובייקט, הרי שהאובייקט משתקף בראי; אם תעברו אל מאחורי הראי, לא תמצאו דבר. במילים אחרות, יש לכם תמונה – לא יותר. מחשבותינו הן תמונות באותו מובן. (ראה תרשים 10).

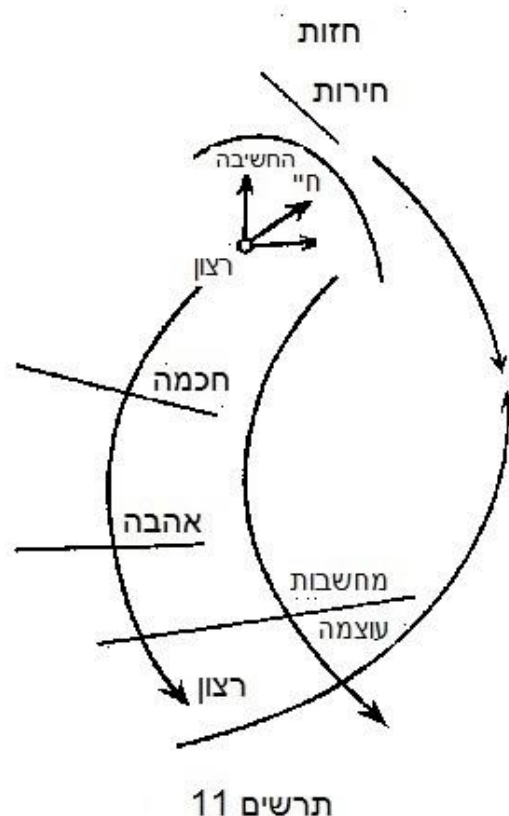
תרשים 10

כיצד יש להסביר זאת? – בהרצאה קודמת, אמרתי שחיי-החשיבה, **לכשעצמם**, אינם באמת ממשות של הרגע המידי. חיי-החשיבה קורנים פנימה מהוויית-קיומנו לפני הלידה, או דווקא לפני ההתעברות. ממשות חיי-החשיבה מתקיימת בין מוות ולידה חדשה. וכפי שכאן האובייקט ניצב שם בפני הראי ומציג תמונה – זאת בלבד ושום דבר אחר – כך, מה שאנו מפתחים כחיי-החשיבה נחוה במובן ממשי בין מוות ולידה חדשה, ורק קורן אל תוך חיינו מאז הלידה. כישויות חושבות, יש לנו בתוכנו מציאות משתקפת בלבד. היות שכך הדבר, המציאות האחרת שכידוע לכם קורנת מתהליך חילוף-החומרים, יכולה למלא את תמונות-הראי של חיי-המחשבות. אם נעשה, כפי שנדיר לראות כיום, מאמצים כנים לפתח חשיבה בלתי-משוחדת, יתברר לנו שחיי-המחשבות מורכבים מתמונות-ראי, אם נפנה לחשיבה בצורתה הטהורה – ב-**מתמטיקה**. חשיבה מתמטית זורמת כולה מישותנו הפנימית, אבל יש הוויית-קיום משקפת בלבד. באמצעות מתמטיקה, את הרכב האובייקטים החיצוניים, זה נכון, אפשר לנתח ולהגדיר; אך, המחשבות

המתמטיות לכשעצמן הן רק מחשבות, הן מתקיימות אך ורק כתמונות. הן לא נרכשו ממציאות היצונית כלשהי.

הוגים בעלי השקפות מופשטות כמו קאנט גם משתמשים בביטויים מופשטים. הם אומרים: המושגים המתמטיים נקבעים **אפריורי**. – **אפריורי** משמעו 'ממה שבא קודם'. אך, מדוע נקבעים המושגים המתמטיים **אפריורי**? מפני שהם נובעים מהוויית-קיום אשר קדמה ללידה או דווקא קדמה להתעברות. מזה מורכבת 'האפריוריות' שלהם. והסיבה לכך שהם נראים ממשיים בפני תודעתנו היא שהם מוקרנים על-ידי הרצון. זה מה שעושה אותם ממשיים. פשוט חישבו עד כמה החשיבה המודרנית נהיית מופשטת, כאשר היא משתמשת במילים מופשטות עבור משהו שבממשותו אינו מובן! לבני-אדם כמו קאנט היה מושג קלוש על כך שאנו מביאים את המתמטיקה עמנו מהוויית-קיומנו לפני הלידה ולכן הם כינו את ממצאי המתמטיקה, 'אפריורי'. אבל, המונח 'אפריורי' אינו מוסר לנו דבר, כי הוא לא מצביע על איזושהי ממשות, הוא מצביע על משהו צורני בלבד.

ביחס לחיי-החשיבה, שעם הוויית-קיומה המשקפת מוכרחה להיות מוקרנת על-ידי הרצון כדי להפוך למציאות, מסורות עתיקות מדברות על **חזות**. (ראה תרשים 11).

עתה, הבה נתייחס לקוטב השני של טבע האדם, היכן שהמחשבות זורמות מטה לעבר תחום הרצון, היכן שמעשים מבוצעים ב-**אהבה**. כאן, תודעתנו מוחזקת, כביכול, כך שלא תשפיע, היא קופצת חזרה מהמציאות. איננו יכולים להסתכל בתחום החשיכה – תחום של חשיכה לגבי תודעתנו – היכן שהרצון

מתפתח בכל עת שאנו מרימים יד או מסובבים את הראש, אלא אם כן אנו נעזרים במושגים על-חושיים. אנו מניעים יד; אך, התהליך המורכב אשר נמצא שם בפעולה, נשאר נסתר מהתודעה הרגילה באותה מידה כמו מה שמתרחש בשינה עמוקה, בשינה חסרת-חלומות. אנו קולטים את ידנו; אנו קולטים כיצד ידנו אווזת באובייקט מסוים. זה מפני שאנו ממלאים את הפעולה במחשבות. אך, המחשבות עצמן אשר נמצאות בתודעתנו, הן עדיין רק חזות. אנו חיים במה שהינו ממש, אך הוא אינו קורן אל תוך תודעתנו הרגילה. מסורות עתיקות דיברו כאן על **כוח**, מפני שהממשות שבה אנו חיים אכן מלאה במחשבות, אך המחשבה, אף-על-פי-כן, קפצה ממנה חזרה במובן מסוים, במהלך החיים בין לידה ומוות. (ראה תרשים 11).

בין שני הקטבים הללו, ניצב הגורם המאזן אשר מאחד את השניים – מאחד את הרצון אשר קורן כלפי הראש עם המחשבות שבעודן זורמות אל תוך מעשים מחושלים באהבה, מורגשות כביכול עם הלב. אמצעי זה של איחוד הוא חיי-הרגש אשר יכולים להכווין את עצמם כלפי הרצון וכן כלפי המחשבות. בתודעתנו הרגילה, אנו חיים ביסוד שבאמצעותו אנו תופסים, מצד אחד, את מה שבא לידי ביטוי בחשיבתנו חזרת-הרצון עם נטייתה המוקדמת לחירות, בעוד שמצד שני, אנו מנסים לוודא שמה שעובר אל תוך מעשינו מתמלא יותר ויותר במחשבות. ומה שבונה את הגשר אשר מחבר את השניים, כונה, מאז ימי-קדם, **חכמה**. (ראה תרשים 11).

בסיפור-האגדה שלו, **הנחש הירוק והחבצלת היפה**, ציין גיתה את המסורות העתיקות בדמויות של מלך הזהב, מלך הכסף ומלך הפליז. כבר הראינו מנקודות-מבט אחרות כיצד שלושת היסודות הללו מוכרחים להתעורר שוב לחיים, אך בצורה שונה לגמרי – שלושת היסודות הללו שעליהם הצביעה הידיעה האינסטינקטיבית העתיקה ואשר יכולים להתעורר שוב לחיים רק אם האדם ירכוש את הידיעה שאימגניציה, אינספירציה ואינטואיציה, מניבות.

אך, מהו הדבר אשר מתרחש למעשה כאשר האדם מפתח את חיי-המחשבות שלו? – **המציאות** הופכת ל-**חזות**! חשוב מאוד שנהיה ברורים ביחס לזה. אנו נושאים עמנו את ראשנו שעם הגולגולת הקשה שלו ונטייתו להתקשות, מציג, אפילו כלפי חוץ, תמונה של מה שהינו מת, בניגוד לשאר האורגניזם החי. בין לידה ומוות, אנו נושאים בראשנו את מה שמתקופה מוקדמת יותר כאשר הוא היה מציאות, נכנס לתוכנו כחזות, ומשאר האורגניזם שלנו אנו ממלאים את החזות הזאת ביסוד אשר נובע מתהליכי חילוף-החומרים שלנו. אנו ממלאים אותו ביסוד **הממשי** של הרצון. שם, יש בתוכנו זרע, מהות נובטת, שבראש ובראשונה מהווה חלק מהאנושיות שלנו, אך גם בעל משמעות מסוימת בקוסמוס. חישבו על כך – אדם נולד בשנה מסוימת; לפני כן, הוא שהה בעולם הרוח. כאשר הוא יוצא מעולם הרוח, המחשבה ששם מציאות הופכת לחזות, ומכניס אל תוך החזות הזאת את כוחות הרצון שלו אשר מגיעים מכיוון שונה לחלוטין, עולים מחלקים של האורגניזם שלו, מלבד הראש. זוהי הדרך שבה העבר, בהיעלמו בחזות, מוצת שוב כדי להיות מציאות של העתיד.

הבה נבין זאת כהלכה. מה קורה כאשר אדם מתעלה לחשיבה טהורה, לחשיבה אשר מוקרנת על-ידי הרצון? – על יסוד העבר אשר התפוגג לכדי חזות, על-ידי הפריה עם הרצון אשר עולה מה'אניות' שלו, שם מתפתחת בתוכו מציאות חדשה אשר מובילה אל העתיד. הוא נושא את הזרע אל העתיד. מחשבות העבר, כממשויות, הן כביכול אימא-אדמה; אל תוך אימא-אדמה זו מונח מה שבא מה'אניות' האינדיבידואלית והזרע נשלח אל העתיד למען חיים עתידיים.

מצד שני, האדם מתפתח בכך שהוא ממלא את מעשיו ופעולותיו, את טבע הרצון שלו, במחשבות; מעשים מבוצעים באהבה. מעשים כאלה מתנתקים ממנו. מעשינו לא נשארים מרותקים אלינו. הם נעשים להתרחשויות עולמיות; ואם הם חדורים באהבה, אז האהבה מתחברת אליהם. ככל שהדבר נוגע לקוסמוס, פעולה אנוכית שונה מפעולה אשר חדורה באהבה. כאשר, מתוך החזות, דרך הפריה על-ידי הרצון, אנו מגלים את מה שנובע מישותנו הפנימית ביותר, אז מה שזורם מראשנו כלפי העולם נתקל במעשינו אשר חדורים במחשבות. בדיוק כפי שכאשר צמח מתפתח, הוא כולל בפריחתו את הזרע שאליו אור-השמש, האוויר בחוץ וכן הלאה, מוכרחים להגיע, שאליו משהו מוכרח לבוא מהקוסמוס כדי שיוכל לצמוח, כך שמה שמתפתח דרך חירות, מוכרח למצוא יסוד שבו יצמח דרך האהבה אשר חיה במעשינו.

כך, האדם ניצב בתוך התהליך העצום של אבולוציית העולם ולמה שמתרחש בגבולות עורו וזורם אל מעבר לעורו בצורה של מעשים, יש משמעות לא רק עבורו, אלא גם עבור העולם, עבור היקום. מקומו בזירת ההתרחשויות הקוסמיות, ההתרחשויות העולמיות. מה שהיה מציאות בזמנים מוקדמים יותר, נעשה חזות באדם, המציאות מתפוגגת שוב ושוב ובכך שהחזות שלו מומרצת שוב על-ידי הרצון, מופיעה מציאות חדשה. כאן, יש לנו – כאילו יכולנו, מבחינה רוחית, לשים עליה כל אצבע – מה שדובר עליו מנקודות-מבט אחרות. – אין שימור נצחי של החומר! החומר עובר טרנספורמציה לכדי חזות והחזות עוברת טרנספורמציה לכדי מציאות על-ידי הרצון. חוק שימור החומר והאנרגיה שהפיזיקה אישרה, הוא אשליה, מפני שרק עולם הטבע נלקח בחשבון. האמת היא שהחומר מתכלה ללא הרף בכך שהוא עובר טרנספורמציה לכדי חזות; ובריאה חדשה מתרחשת בכך שדרך האדם אשר ניצב לפנינו כהישג העליון של הקוסמוס, החזות עוברת שוב טרנספורמציה לכדי הוויה.

אנו יכולים לראות זאת גם אם נתבונן בקוטב השני – אלא ששם אין זה קל כל-כך לתפוס זאת. לבטח, אפשר לתפוס, על-ידי חשיבה בלתי-משוחדת, את התהליכים שבסופו של דבר מובילים לחירות. אך, לראות באופן הנכון במקרה של קוטב שני זה, מצריך דרגה מסוימת של התפתחות רוחית-מדעית. כי כאן, בהתחלה, התודעה הרגילה קופצת חזרה כאשר היא נתקלת במה שמסורות עתיקות כינו **עוצמה**. מה שמתקיים כעוצמה, ככוח, אכן חדור במחשבות; אך, התודעה הרגילה אינה קולטת שבדיוק כאשר יותר ויותר רצון, כושר שיפוט גדול יותר ויותר, נכנסים לעולם-המחשבות, כך כאשר אנו מכניסים מחשבות אל תוך טבע הרצון, כאשר אנו מתגברים על יסוד העוצמה בצורה שלמה יותר ויותר, הרי שאנו גם ממלאים את מה

שהיננו עוצמה גרידא ב-אור החשיבה. בקוטב אחד של ישות האדם אנו רואים את ההתגברות על החומר; בקוטב השני – לידה חדשה של חומר.

כפי שציינתי בקצרה בספרי *חידות הנפש*,⁵ האדם הוא ישות תלת-איברית: כאדם של עצבים וחושים, הוא נושא את חיי-המחשבות, את חיי-הרשמים; כישות ריתמית (נשימה, זרימת-דם), הוא נושא את חיי-הרגשות; כישות של חילוף-חומרים, הוא נושא את חיי-הרצון. אך, כיצד פועל תהליך חילוף-החומרים באדם כאשר הרצון מתפתח יותר ויותר באהבה? הוא פועל בכך שבעוד שהאדם מבצע מעשים כאלו, מתגברים ללא הרף על החומר. – ומהו הדבר אשר מתפתח באדם כאשר, כישות חופשית, הוא מפלס את דרכו אל חשיבה טהורה, שהינה באמת מטבע של רצון? – החומר נולד! – אנו רואים את התהוות החומר! אנו נושאים בתוכנו את מה שגורם לחומר להיוולד: ראשנו; ואנו נושאים בתוכנו את מה שהורס את החומר, היכן שאנו יכולים לראות כיצד החומר נהרס: אורגניזם הגפיים וחילוף-החומרים שלנו.

זוהי הדרך שבה יש לחקור את האדם **בכוליותו**. אנו רואים כיצד מה שהתודעה מעלה בדעתה במופשטויות מהווה גורם ממשי בתהליך התהוות העולם; ואנו רואים כיצד מה שכלול בתהליך זה של התהוות העולם ובו התודעה הרגילה נאחזת באופן חזק כל-כך שהיא אינו יכולה לעשות דבר מלבד לחשוב עליה כמציאות – אנו רואים כיצד זה מתפוגג לכדי אפסות. זוהי מציאות עבור התודעה הרגילה וכאשר היא אינה תואמת, כמובן, לממשויות חיצוניות, אז פונים לאטומים אשר נחשבים כממשויות קבועות מאוד. והיות שהאדם אינו יכול לשחרר את עצמו במחשבותיו ממשויות קבועות אלו, נותנים להן להתערבב זו בזו, פעם בדרך אחת ופעם בדרך אחרת. פעם אחת הן מתערבבות כדי ליצור מימן, בפעם אחרת – כדי ליצור חמצן; הן רק מקובצות בדרך שונה. זה פשוט מפני שבני-אדם אינם מסוגלים לדגול באמונה אחרת כלשהי מלבד זו שאם פעם התקבעה בחשיבה, אזי היא מוכרחה להתקבע בצורה חזקה גם במציאות.

אין זה משהו אחר מלבד רפיון החשיבה שבו הוא שוגה כאשר הוא מקבל את קיומם של אטומים קבועים נצחיים. מה שמתגלה בפנינו באמצעות החשיבה שהיננו בהתאמה עם המציאות הוא שהחומר מתפוגג ללא הרף לכדי אפסות והוא נבנה מחדש ללא הרף מתוך האפסות. רק מפני שבכל פעם שהחומר נכחד, מתהווה חומר חדש, שבני-אדם מדברים על שימור החומר. הם נכשלים באותה טעות שבה היו נכשלים, הבה נאמר, אם מסמכים ספורים היו מוכנסים לבית, מועתקים שם, אך המסמכים המקוריים היו נשרפים וההעתקים היו נלקחים החוצה ואז היו מאמינים שמה שהוכנס פנימה, נלקח החוצה – זה אותו דבר. המציאות היא שהמסמכים הישנים נשרפו והחדשים נכתבו. זה אותו דבר עם מה שמתהווה בעולם וחשוב

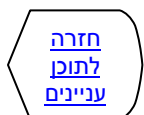
⁵ GA-21, הוצאת בדולח.

לידיעה שלנו שנתקדם לנקודה זו. כי, באותו תחום של ישות האדם, היכן שהחומר נכחד לכדי חזות ומופיע חומר חדש, **שם** טמונה האפשרות לחירות ו-**שם** טמונה האפשרות לאהבה. וחירות ואהבה קשורות זו לזו, כפי שציינתי בספרי *חשיבה אינטואיטיבית כנתיב רוחי – פילוסופיה של חירות*.

אלה שעל בסיסה של איזושהי תפיסת-עולם מסוימת, מדברים על אי-ההתכלות של החומר, ביטול החירות, מצד אחד, ופיתוח מלא של אהבה, מצד שני. כי, רק מעצם העובדה שבאדם העבר נכחד, נעשה חזות והעתיד הוא בריאה חדשה במצב של זרע, שם עולה בנו רגש האהבה – התמסרות למשהו שלא נכפה עלינו על-ידי העבר – וחירות – פעולה שאינה מוגדרת מראש. במציאות, חירות ואהבה מובנות רק לתפיסת-עולם רוחית-מדעית, לא לתפיסה אחרת איזושהי. אלה שבקיימים בתמונת-העולם אשר הופיעה במהלך מאות השנים האחרונות, יוכלו לאמוד את הקשיים שיהיה צורך להתגבר עליהם לפני שהרגלי החשיבה אשר שולטים באנושות המודרנית, יוכלו להשפיע כדי לפנות דרך לחשיבה רוחית-מדעית בלתי-משוחדת זו. כי, בתמונת-העולם אשר קיימת במדעי הטבע, אין באמת שום נקודות שמהן נוכל להתקדם לקראת הבנה אמיתית של חירות ואהבה.

על הדרך שבה תמונת-העולם המדעית-טבעית, מצד אחד, ותמונת-העולם המסורתית העתיקה, מצד שני, קשורות להתפתחות רוחית-מדעית מתקדמת של האנושות – על כך נדבר בהזדמנות אחרת.

*

רשימת ספרים והרצאות בהוצאת בדולח

רשימת הספרים וההרצאות בהוצאת בדולח מופיעה באתר:

<https://bdolah-books.wixsite.com/bdolah-books>